

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

TEO KRIŽMANČIČ

doc.dr. IGOR KOTNIK DVOJMOČ

STOPNJA PROFESIONALNOSTI SLOVENSKE VOJSKE

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2002

1	<u>UVOD</u>	1
2	<u>METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR</u>	3
2.1	PREDMET IN CILJI DIPLOMSKE NALOGE	3
2.2	HIPOTEZE	3
2.3	METODOLOŠKI PRISTOP	4
2.4	STRUKTURA DIPLOMSKE NALOGE	5
3	<u>VLOGA IN NALOGE SLOVENSKE VOJSKE</u>	6
3.1	STRATEŠKI IN DOKTRINARNI NACIONALNOVARNOSTNI DOKUMENTI	6
3.2	OPREDELITEV OGROŽENOSTI RS V STRATEŠKIH IN DOKTRINARNIH NACIONALNOVARNOSTNIH DOKUMENTIH	8
3.2.1	Pogled javnosti na ogroženost oziroma zaznavanje ogroženosti v javnosti	10
3.3	OPREDELITEV NALOG SLOVENSKE VOJSKE V STRATEŠKIH IN DOKTRINARNIH NACIONALNOVARNOSTNIH DOKUMENTIH	11
3.3.1	Resolucija o strategiji nacionalne varnosti	12
3.3.2	Zakon o obrambi	12
3.3.3	Obrambna strategija Republike Slovenije	13
3.3.4	Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja Slovenske vojske	13
3.3.5	Doktrina vojaške obrambe	14
3.3.6	Sklep	15
3.4	EKONOMSKI DEJAVNIK	15
3.4.1	Delež sredstev, ki jih Republika Slovenija namenja za obrambo	15
3.4.2	Struktura obrambnih izdatkov Republike Slovenije ter njihova projekcija v prihodnosti	18
3.5	STRUKTURA IN OBSEG SLOVENSKE VOJSKE	19

3.5.1	Slovenska vojaška zgodovina/tradicija	21
3.5.2	Slovenska vojska	24
3.5.2.1	Struktura Slovenske vojske	25
3.5.2.2	Vodenje in poveljevanje v Slovenski vojski	27
3.5.2.3	Obseg Slovenske vojske in kadrovska sestava	28
3.5.2.4	Popolnjevanje Slovenske vojske	30
3.5.2.5	Oborožitev in oprema Slovenske vojske	33
3.6	OCENA USTREZNOSTI UREJENOSTI PODROČJA VLOG IN NALOG ZNOTRAJ SV	
4	<u>STROKOVNO ZNANJE</u>	37
4.1	STALNA SESTAVA SLOVENSKE VOJSKE	37
4.1.1	Status pripadnikov stalne sestave oz. zaposlenih v vojski	37
4.1.2	Pogoji za zaposlitev v Slovenski vojski	37
4.1.3	Vojaško šolstvo v Slovenski vojski	39
4.1.3.1	Dilema o vzpostavitvi vojaške akademije	40
4.1.4	Sestava častniškega in podčastniškega zbora glede na njihovo strokovno izobrazbo	41
4.1.5	Splošna izobrazba častniškega kadra Slovenske vojske	43
4.2	VOJAKI NA SLUŽENJU VOJAŠKEGA ROKA IN REZERVNA SESTAVA	45
4.2.1	Splošna vojaška dolžnost	45
4.2.2	Usposabljanje na služenju vojaškega roka	46
4.2.3	Usposabljanje rezervne sestave Slovenske vojske	49
4.3	OCENA USTREZNOSTI UREJENOSTI PODROČJA STROKOVNEGA ZNANJA ZNOTRAJ SV	50

5	<u>NAPREDOVANJE</u>	52
5.1	ČINI V SLOVENSKI VOJSKI	52
5.2	PODELJEVANJE ČINOV	52
5.3	NAPREDOVANJE V ČINU	53
5.4	NEDOREČENOSTI V KADROVSKI POLITIKI IN SISTEMU NAPREDOVANJA	54
5.5	OCENA USTREZNOSTI UREJENOSTI PODROČJA NAPREDOVANJA ZNOTRAJ SV	57
6	<u>ODGOVORNOST</u>	58
6.1	TEMELJNA NAČELA RAVNANJA IN OBNAŠANJA VOJAŠKIH OSEB	58
6.2	DISCIPLINSKA ODGOVORNOST	60
6.2.1	Disciplinski ukrepi	61
6.2.2	Varnostni ukrepi	62
6.3	KAZENSKA ODGOVORNOST	63
6.4	ODŠKODNINSKA ODGOVORNOST	64
6.5	OCENA USTREZNOSTI UREJENOSTI PODROČJA ODGOVORNOSTI ZNOTRAJ SV	64
7	<u>VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK</u>	66
8	<u>VIRI IN LITERATURA</u>	69
9	<u>PRILOGA</u> (smernice za sodelavce pri raziskavi Professionalisation of Armed Forces in Central and Eastern Europe)	73

KRATICE IN OKRAJŠAVE

CVŠ - Center vojaških šol

DRS – The Republic of Slovenia: Defense Reform Study

GŠSV – Generalštab Slovenske vojske

JLA – Jugoslovanska ljudska armada

KZRS – Kazenski zakonik Republike Slovenije

MORS – Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije

Resolucija – Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije

RS – Republika Slovenija

OPP – Operativno poveljstvo

OS – oborožene sile

SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija

Splošni dolgoročni program – Splošni dolgoročni program obsega in razvoja Slovenske vojske

SV – Slovenska vojska

TO – Teritorialna obramba

TRP – temeljni razvojni programi

1 UVOD

V diplomski nalogi bom poizkusil predstaviti in oceniti stopnjo profesionalnosti Slovenske vojske. Izhodišče diplomske naloge predstavljajo smernice za sodelavce pri raziskavi Professionalisation of Armed Forces in Central and Eastern Europe, katere avtorji so Anthony Forster, Andrew Cottley in Tim Edmunds iz Joint Services Command And Staff College¹.

Kot opozarjajo avtorji raziskave je z razpravo o profesionalizaciji oz. profesionalnih oboroženih silah povezana precejšnja zmeda. Predvsem gre za številne različne interpretacije in definicije teh izrazov. Sam menim, da lahko ta različna definiranja in interpretacije združimo v dve široki skupini. Gre za razlikovanje med funkcionalnim in strukturnim vidikom profesionalnosti oziroma profesionalizacije.

Pri strukturnem vidiku gre za vrsto vojaškega kadra v oboroženih silah oziroma za način popolnjevanja oboroženih sil. V tem smislu izraz profesionalne oborožene sile pomeni, da so oborožene sile v celoti popolnjene s profesionalnim oziroma, rečeno boljše, s profesionalnim in poklicnim kadrom². Profesionalnost oziroma profesionalizacija v funkcionalnem smislu pa se nanaša na pristop k delu in kakovost opravljenega dela – gre torej za vprašanje strokovnosti kadra. V svoji nalogi se bom ukvarjal predvsem z drugim vidikom profesionalnosti.

Avtorji omenjene raziskave predlagajo uporabo naslednje (normativne) definicije, ki navaja, da profesionalne oborožene sile sprejemajo dejstvo, da je njihova naloga izpolnjevati zahteve, ki jim jih postavlja civilna oblast države, da so sposobne izvajati vojaške aktivnosti na uspešen in učinkovit način ter da organizacija in notranja struktura oboroženih sil odsevata omenjeni predpostavki.

Avtorji raziskave menijo, da bi tako definirane profesionalne oborožene sile morale izpolnjevati štiri ključne karakteristike, iz katerih izhajajo številne podkarakteristike:

- a) VLOGA: Profesionalne oborožene sile imajo natančno definirane in splošno sprejete vloge, vezane tako na zunanje delovanje kot na domačo družbo (natančno opredeljeno vlogo, strategijo delovanja, cilje in dolžnosti; zakonske in ustavne omejitve vloge

¹ Dokument je v prilogi.

² Pri tem mislim na to, da izraz profesija in s tem povezano izraz profesionalca praviloma uporabljamo le za častnike v oboroženih silah, delno bi ga lahko uporabljali tudi za podčastnike, za vojake pa ne (podrobnejše glej v Kotnik Dvojmoč, 1997: 96 ali v Jelušič, 1997: 106-108).

oboroženih sil v notranji politiki; oborožene sile so ciljno orientirana organizacija, oblikovana glede na razumske principe z namenom, da učinkovito dosežejo svoje cilje glede osebja, opreme in nabave; organizacija in struktura oboroženih sil odsevata širše cilje obrambne politike).

- b) STROKOVNO ZNANJE: Profesionalne oborožene sile imajo strokovno znanje, ki je potrebno za uspešno in učinkovito izvrševanje njihovih zunanjih in notranjih nalog (ustaljene standarde in formalne kvalifikacije, za vstop v oborožene sile v smislu izobrazbe, urjenja, izkušenosti, zdravja in starosti; učinkovito urjenje in vojaško izobraževanje; imenovanje na dolžnosti je specializirano in zahteva tehnične veščine in znanje).
- c) NAPREDOVANJE: Značilnost oboroženih sil je napredovanje, ki temelji na dosežkih (postopki napredovanja so transparentni in temeljijo na predstavah o sposobnosti ali dosežkih; imenovanja na dolžnosti/položaje se izvajajo na podlagi specializiranih kvalifikacij in ne na podlagi političnih ali podobnih kriterijev).
- d) ODGOVORNOST: Značilnost profesionalnih oboroženih sil so tudi natančna pravila, ki določajo odgovornosti in dolžnosti oboroženih sil kot institucije, kot tudi posameznika znotraj njih (dejavnosti določajo neosebna pravila, ki eksplicitno navajajo naloge, odgovornosti, standardizirane procedure in vedenje nosilcev funkcije; prost pretok informacij in ukazov; zakon, ki zagotavlja vojaško disciplino oziroma preprečuje vojaško neposlušnost; mehanizmi, ki vzpostavljajo standarde preprečevanja vojaške podkupljivosti in vpletanja poslovnega, še posebno materialnih ali profesionalnih podkupnin).

Glede na postavljeno definicijo se lahko stopnja profesionalnosti oboroženih sil³ precej razlikuje od države do države in so profesionalne OS končno stanje, cilj oziroma »idealni tip«, ki ga države poizkušajo doseči zaradi prednosti⁴, ki jih s seboj prinašajo take profesionalne oborožene sile. Idealni tip ni skladen z realnostjo ampak je opis, ki služi za primerjavo z realnim stanjem.

Tako je profesionalizacija skupek procesov, preko katerih se OS približujejo idealnemu tipu profesionalnih OS, pa tudi, če pristanemo na to, da je razvoj profesionalnih OS želeno končno stanje, normativni cilj. Profesionalizacija vključuje definiranje vloge OS, preoblikovanje

³ V nadaljevanju bom za izraz oborožene sile uporabljal tudi okrajšavo OS.

⁴ Take oborožene sile namreč zagotavljajo tako civilni nadzor nad oboroženimi silami kot vojaško učinkovitost.

strukture sil tako, da je ta skladna z (redefinirano) vlogo in sprejemanje profesionalnih standardov⁵, ki bi OS omogočili izvajanje (zadanih) nalog. Profesionalizacija je lahko posledica široke palete vzrokov, ki so lahko notranji in/ali zunanji, vsiljeni ali prostovoljni. Čeprav predlagana definicija navaja število temeljnih značilnosti in podznačilnosti profesionalnih OS, je jasno, da je vloga najpomembnejša med njimi in je osrednjega pomena v vsakem procesu profesionalizacije. Brez natančno definirane ter sprejete zunanje in notranje vloge OS bodo te težko razvile druge značilnosti profesionalizma.

10 METODOLOŠKO HIPOTETIČNI OKVIR

10.1 PREDMET IN CILJI DIPLOMSKE NALOGE

V diplomski nalogi se ukvarjam z vprašanjem stopnje profesionalnosti Slovenske vojske⁶, v skladu z definicijo, ki sem jo povzel po Forster et al in sem jo v Uvodu v diplomsko nalogo že predstavil.

Cilj diplomske naloge je preko opisovanja in analiziranja posameznih dejavnikov, ki so ključnega pomena za vzpostavitev in ohranjanje profesionalnosti oboroženih sil, predstaviti in oceniti profesionalnost Slovenske vojske na vsakem od obravnavanih področij. Gre za vprašanje ali ima Slovenska vojska ustrezno opredeljeno vlogo, ali pripadniki SV posedujejo ustrezna strokovna oz. splošna znanja za uspešno in učinkovito izvajanje svojih nalog ter ali je znotraj SV ustrezno urejeno področje napredovanja in odgovornosti.

10.2 HIPOTEZE

Splošna hipoteza: Slovenska vojska sicer sprejema dejstvo, da je njena naloga izpolnjevati zahteve, ki jim jih postavlja civilna oblast države, vendar ni sposobna izvajati vojaških aktivnosti na uspešen in učinkovit način, ker ji tega ne zagotavlja njena organiziranost in notranja struktura.

Izvedene hipoteze:

⁵ Predvsem na področju ekspertnosti, odgovornosti in napredovanja.

⁶ V nadaljevanju bom za izraz oborožene sile uporabljal tudi okrajšavo SV.

1. Slovenska vojska ima natančno definirane in splošno sprejete vloge in naloge, vezane tako na zunanje delovanje kot na delovanje v družbi.
2. Pripadniki Slovenske vojske nimajo strokovnega znanja, potrebnega za uspešno in učinkovito izvrševanje njihovih zunanjih in notranjih nalog.
3. Napredovanje v Slovenski vojski ne temelji na dosežkih.
4. V Slovenski vojski so pravila, ki določajo odgovornosti ter dolžnosti OS kot institucije in tudi posameznika znotraj njih premalo natančna.

10.3 metodološki pristop

V procesu verifikacije zastavljenih hipotez so uporabljene predvsem teoretične metode.

Deskriptivno metodo sem v diplomski nalogi uporabljal za opis obstoječega stanja v Slovenski vojski.

Tipološko metodo sem uporabljal pri primerjavi obstoječega stanja v SV z idealnim tipom profesionalnih oboroženih sil, ki sem ga povzel po Forster et al.

Primerjalno metodo sem uporabljal za prikaz razlik med predpisanim stanjem, predvidenimi oz. načrtovanimi aktivnostmi povezanimi z razvojem SV, ter med dejanskim stanjem slednje.

Zgodovinsko-primerjalno metodo sem uporabil za opis nastanka sodobne slovenske vojske, ter za ugotavljanje zgodovinskega izvora nekaterih značilnosti SV.

Uporabljal sem tudi metodo sekundarne analize javnomnenjskih raziskav in analizo statističnih podatkov.

Kot dopolnilnega sredstva za oblikovanje lastnih mnenj in zaključkov sem se posluževal tudi metode pogovora⁷.

V posameznih poglavjih se bom ukvarjal z eno od karakteristik⁸, ki sem jo predstavil kot značilnost profesionalnih OS, v zaključku poglavja pa bom poizkušal podati oceno, do katere stopnje Slovenska vojska izpolnjuje opisovano karakteristiko na podlagi naslednje lestvice:

⁷ Predvsem s svojimi kolegi študenti, s svojimi sovrstniki, ki so služili vojaški rok ter s svojim mentorjem.

1. Če se znotraj SV v večini izpolnjuje vse podkarakteristike bom podal oceno USTREZNO.
2. Če se znotraj SV delno izpolnjuje podane podkarakteristike za posamezno področje bom podal oceno DELNO USTREZNO.
3. V kolikor se znotraj SV v večini ne izpolnjuje podkarakteristik za posamezno področje bom podal oceno NEUSTREZNO.

10.4 struktura diplomske naloge

Vsebino diplomske naloge sem razdelil v šest delov oz. poglavij. V uvodnem delu sem opredelil predmet in cilje dela, postavil splošno in izvedene hipoteze, opredelil metodološki pristop in strukturo diplomske naloge.

V drugem delu sem prikazal vlogo in naloge Slovenske vojske, pri tem predstavil nacionalnovanostne dokumente Republike Slovenije ter način na katerega slednji opredeljujejo vlogo in naloge SV. V nadaljevanju tega poglavja sem prikazal kolikšna sredstva namenja RS za obrambo in prikazal strukturo ter obseg SV. Ob koncu poglavja sem podal oceno ustreznosti urejenosti področja vloge v SV.

V tretjem delu sem prikazal področje strokovnega znanja, ki ga posedujejo pripadniki SV. Pogoje za vstop v SV, načine pridobivanja strokovnega znanja ter obstoječe stanje sem prikazal ločeno za pripadnike stalne sestave SV ter za vojake na služenju vojaškega roka in pripadnike rezervne sestave. Ob koncu poglavja sem podal oceno ustreznosti urejenosti področja strokovnega znanja pri pripadnikih SV.

V četrtem poglavju sem se ukvarjal z vprašanjem, kako je urejeno področje napredovanja v SV in pri tem predstavil sistem činov, pogoje za podeljevanje ter napredovanje v činu v SV. Opozoril sem tudi na nekatere nedorečenosti na tem področju in ob koncu poglavja podal oceno ustreznosti urejenosti področja napredovanja v SV.

⁸ Gre torej za vlogo, strokovno znanje, napredovanje ter odgovornost. Izvedene hipoteze sem postavil tako, da lahko s pomočjo njih ugotovim, ali se v Slovenski vojski izpolnjujejo posamezne karakteristike, ki definirajo profesionalne oborožene sile. Posledično bom ob koncu posameznega poglavja, vzporedno z ocenjevanjem posameznih karakteristik, potrjeval oz. zavračal izvedene hipoteze.

V petem poglavju sem prikazal področje odgovornosti v SV. Tu sem navedel temeljna načela ravnanja in vedenja vojaških oseb ter prikazal urejenost na področjih disciplinske, kazenske in odškodninske odgovornosti. Ob koncu poglavja sem podal oceno ustreznosti urejenosti področja odgovornosti v SV.

V zadnjem, šestem, poglavju sem podal sklepne ugotovitve, s pomočjo katerih sem izvedel tudi preverjanje splošne hipoteze.

11 VLOGA in naloge slovenske vojske

Definicija profesionalnih OS, ki sem jo predstavil v Uvodu, navaja številne značilnosti in podznačilnosti profesionalnih oboroženih sil, obenem pa avtorji raziskave poudarjajo, da je med naštetimi značilnostmi v vsakem procesu profesionalizacije osrednjega pomena in najpomembnejša prav vloga. Brez natančno definirane in sprejete zunanje in notranje vloge OS bodo te težko razvile druge značilnosti profesionalizma (Forster et al.: 6). Ker je, glede na uporabljeno definicijo profesionalnih OS, ena od lastnosti teh eksplicitno in razumljivo pojasnjena vloga in naloge OS, strategija delovanja, cilji in dolžnosti teh, se mi zdi smotrno, da najprej prikažem stanje na področju dokumentov s področja nacionalne varnosti v Republiki Sloveniji⁹.

11.1 Strateški in doktrinarni nacionalnovarnostni dokumenti

Obstoj ter usklajenost temeljnih strateških in doktrinarnih dokumentov nacionalne varnosti in obrambe sta nujni pogoj za vzpostavitev konsistentnega in hkrati učinkovitega nacionalnovarnostnega sistema ter s tem nacionalnega obrambnega sistema.

Slovenija se je pri vzpostavljanju nacionalnovarnostnega sistema srečevala s številnimi problemi, med katerimi je eden najvidnejših in najbolj perečih gotovo bila odsotnost oz. pomanjkljivost, neusklajenost, nerealističnost ali, kot omenjajo nekateri, celo strokovno spornost¹⁰ obstoječih strateških in doktrinarnih nacionalnovarnostnih dokumentov.

⁹ V nadaljevanju teksta bom za Republiko Slovenijo uporabljal tudi okrajšavo RS.

¹⁰ Tako oceno je v Fekonja (Revija Obramba, št. 3., 1999: 11) podal nacionalnovarnostne dokumente RS.

Kot ugotavlja Kotnik Dvojmoč (2000: 313), brez teh dokumentov (omenja predvsem strategijo nacionalne varnosti, obrambno strategijo¹¹ ter strategijo vojaške obrambe), »med katerimi bi bila vzpostavljena tudi smiselna hierarhija, niso bile nedvoumno določene splošne temeljne in razvojne usmeritve, ki so potrebne za učinkovito delovanje katerekoli družbene institucije ali organizacije, kar še posebej velja za vojaško organizacijo. Zaradi nepravočasnosti in nepopolne opredelitev splošnih razvojnih usmeritev in ciljev ne preseneča, da vse predolgo ni bilo pravih vizij in znatnega napredka tudi na posebnih področjih, kot so obseg, struktura, organiziranost, funkcije, način popolnjevanja, izobraževalni podsistem«...

Z izdelavo manjkajočih dokumentov se je na Ministrstvu za obrambo Republike Slovenije pričelo l. 1999, na podlagi ekspertize Obramboslovnega raziskovalnega centra Fakultete za družbene vede z naslovom Hierarhija dokumentov s področja nacionalne varnosti. Ekspertiza je določala izdelavo devetih dokumentov, a je bila zaradi racionalizacije kasneje sprejeta odločitev za izdelavo šestih dokumentov.

Dr. Grizold je ob nastopu na funkcijo obrambnega ministra v različnih intervjujih¹² slikovito opisoval položaj, s tem ko je dejal, da smo brez ustreznega strateško-doktrinarnega okvirja obrambnega sistema gradili hišo brez ustreznih načrtov. Kot enega svojih glavnih ciljev je postavil prav premostitev te pomanjkljivosti. To stališče je vidno tudi v dokumentu Smernice za delo Ministrstva za obrambo¹³ do leta 2004, v katerem je navedeno, da bi razvoj in delovanje obrambnega sistema ter sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami temeljila na primerni strateško-doktrinarni podlagi, bilo potrebno v najkrajšem možnem času dokončati oziroma spremeniti in dopolniti strateške in doktrinarne dokumente na obrambnem področju in področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, poleg tega pa s strateško-doktrinarnimi dokumenti uskladiti ustrezne zakone in druge predpise.

Načrti, ki so si jih na tem področju zastavili na Ministrstvu za obrambo RS, so dejansko tudi bili izpolnjeni, tako da lahko to poglavje zaključim s pozitivno ugotovitvijo, da ima danes Republika Slovenija (končno) vzpostavljeno celoto, med seboj povezanih in usklajenih strateških in doktrinarnih dokumentov s področja nacionalne varnosti:

¹¹ Slednji sedaj Republika Slovenija ima. Sprejeti sta bili 21. 6. 2001 oziroma 31.8.2000.

¹² Za primer glej »Referendum on Nato? Ob tako nizki politični in siceršnji kulturi?«; Delo, 21.07.2001.

¹³ V nadaljevanju bom za pimenovanje Ministrstva za obrambo (Republike Slovenije) uporabljal tudi okrajšavo MORS.

- Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (Ur.l. RS, št. 56/2001): gre za temeljni dokument na področju nacionalne varnosti; Resolucija o strategiji nacionalne varnosti je hkrati temelj za področne strategije oziroma razvojne in doktrinarne dokumente.
- Obrambna strategija Republike Slovenije (Vlada RS, št.820-00/98-4 z dne 31.08.2000): dokument opredeljuje temelje in določa smernice nadaljnjega razvoja obrambnega sistema Republike Slovenije.
- Doktrina vojaške obrambe¹⁴ (Vlada RS jo je sprejela v maju 1995)
- Zakon o obrambi (Ur.l. RS, št. 82/1994): zakon ureja vrsto, organizacijo in obseg obrambe države¹⁵.
- Zakon o vojaški dolžnosti (Ur.l. RS, št. 18/1991); zakon ureja pravice in dolžnosti državljanov glede vojaške dolžnosti.
- Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja Slovenske vojske (Ur.l. RS, št. [97/2001](#)): določa temeljne usmeritve za nadaljnji razvoj SV ter njeno kadrovsko popolnjevanje in opremljanje v obdobju 2002-2007.
- Obseg in struktura Slovenske vojske 2010: je temeljni dokument za reorganizacijo SV v obdobju od leta 2000 do 2010.
- Smernice zunanje politike Republike Slovenije, Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami in drugi dokumenti, Zakon o materialni dolžnosti...

11.2 OPREDELITEV OGROŽENOSTI RS V STRATEŠKIH IN DOKTRINARNIH NACIONALNOVARNOSTNIH DOKUMENTIH

Eden od temeljev za vzpostavitev in razvoj nacionalnovarnostnega sistema sleherne skupnosti je njena ogroženost, in sicer tako stvarna ogroženost¹⁶ kot tista, ki jo zaznavajo pripadniki skupnosti in se izraža v javnem mnenju (Peinkihar, Revija Obramba, št. 1, 1995). Zaznavanje virov ogrožanja oz. ogroženost determinira tudi odnos do prioriternih nalog oboroženih sil, do obrambnih izdatkov, vojaškega povezovanja, ...

¹⁴ Objavljen je bil samo povzetek v reviji Slovenska vojska, št. 104, 20. oktober 1995 ter povzetek s komentarjem polk. Kukca v prvi številki zbornika Vojstvo, zaradi česar je bila ta številka tudi začasno umaknjena.

¹⁵ Sam sem sicer v diplomski nalogi uporabljal Zakon o obrambi iz leta 1994, vendar je v zaključni fazi pisanja diplomske naloge Državni zbor RS, 14. maja 2002, sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o obrambi (Ur.l. RS, št. 47/2002). Moja ugotovitev, da ima RS končno vzpostavljeno celoto dokumentov s področja nacionalne varnosti je sicer temeljila tudi na številnih napovedih, da je sprejem tega zakona tik pred vrati. V kratkem se sicer pričakuje tudi sprejem novega Zakona o vojaški dolžnosti.

¹⁶ Vojaško-politična situacija v okolju skupnosti, pogostnost in moč naravnih nesreč, ekološka izpostavljenost,...

Ameriški opazovalci iz The Office of the Assistant Secretary of Defense for International Security Affairs and The United States European Command, v The Republic of Slovenia: Defense Reform Study¹⁷ (DRS: 1) ugotavljajo, da Republika Slovenija posebnega dokumenta, ki bi podajal oceno nacionalne ogroženosti nima oz. mora šele razviti. Hkrati poudarjajo, da je razvoj tega dokumenta ena od nujnih nalog pri izvajanju reforme in modernizacije OS. Prav tako trenutno ni institucionaliziranega procesa, s katerim bi periodično pregledali strateško okolje, ocenili ogroženost ter na podlagi tega ustrezno razvili oziroma modificirali strategijo nacionalne varnosti ter podrejene vojaške strategije in doktrine (DRS: 7).

Kot temeljni dokument na področju nacionalne varnosti, podaja podrobnejšo opredelitev nacionalnih interesov, varnostnega okolja ter varnostnih tveganj in virov ogrožanja države, njenih institucij, državljanov in državljank Resolucija o strategiji nacionalne varnosti¹⁸. Glede varnostnega okolja RS, ki po mojem mnenju predstavlja osnovo za ocenjevanje ogroženosti, Resolucija navaja, da se je po koncu hladne vojne občutno zmanjšala verjetnost globalnega oboroženega spopada. Bipolarna svetovna ureditev se je preoblikovala v manj pregledno stanje, ki je v mednarodne odnose prineslo nove izzive, tveganja in vire ogrožanja. Za obdobje po letu 1989 sta značilni nižja stopnja vojaške ogroženosti¹⁹ in nizka stopnja stabilnosti mednarodnega varnostnega okolja. Kot navaja Splošni dolgoročni program obsega in razvoja Slovenske vojske²⁰, so spremembe v varnostnem okolju, spremembe virov in oblik ogrožanja, pomemben temelj za nadaljevanje in dokončanje preoblikovanja strukture in obsega Slovenske vojske.

V poglavju Varnostno okolje RS Resolucija med drugim navaja, da je Republika Slovenija, zaradi svojega geostrateškega položaja izpostavljena različnim tujim vplivom in interesom. V širšem varnostnem okolju naše države se povečuje število različnih nevojaških tveganj in virov ogrožanja. Verjetno je tudi ponovno poslabšanje varnostnih razmer v regiji jugovzhodno od RS. V Jugovzhodni Evropi je za RS še vedno prisotna določena stopnja varnostnega tveganja, zato je varnost RS posredno odvisna od stanja v regiji. Vendar so oboroženi spopadi večjih razsežnosti, ki bi neposredno ogrozili tudi Slovenijo, možni le, če bi

¹⁷ V nadaljevanju bom za poimenovanje tega vira uporabljal okrajšavo DRS.

¹⁸ V nadaljevanju bom za dokument uporabljal tudi okrajšavo Resolucija.

¹⁹ Oziroma zmanjšan pomen vojaškega ogrožanja in pojavljanje novih virov ogrožanja.

²⁰ V nadaljevanju bom za dokument uporabljal tudi okrajšavo Splošni dolgoročni program.

prišlo do globoke evropske ali svetovne krize. Varnost RS je zato odvisna predvsem od dinamike zahodnih in evropskih vojaških, političnih in gospodarskih združevalnih procesov.

Ob upadanju pomena vojaških virov ogrožanja se vedno jasneje kažejo nevojaški viri ogrožanja, tveganja in izzivi, ki so pogosto medsebojno povezani in soodvisni ter učinkujejo transnacionalno.

Kot vire ogrožanja Resolucija strategije nacionalne varnosti navaja subverzivno dejavnost, grožnjo z agresijo, vojaški napad, množične migracije, terorizem, organiziran kriminal, uničevanje okolja, gospodarske blokade vključno z energetske krizo, informacijske oziroma kibernetične blokade ali delovanje, zdravstveno-epidemiološka ogrožanja ter naravne in druge nesreče²¹.

Uresničevanje interesov RS je lahko izpostavljeno posrednemu delovanju, ki sega od delovanja obveščevalnih služb, do gospodarskega, tehnološkega, finančnega, trgovinskega in informacijskega delovanja, od demonstrativne uporabe oboroženih sil do individualnega, skupinskega ali državnega terorizma. Zaradi svoje lege se RS sooča s transnacionalnimi grožnjami v obliki organiziranega kriminala, ilegalnih migracij, trgovanja z belim blagom, trgovanja z mamili, ilegalne trgovine z orožjem in materiali, terorizmom in pranjem denarja.

Republika Slovenija, kot razvita informacijska družba, postaja ranljiva tudi na področju informacijske varnosti. Notranje ogrožanje varnosti predstavljajo tudi splošne, gospodarske in posebne oblike kriminalitete. Ekološko tveganje za državo predstavljajo kemično, radioaktivno in druge vrste onesnaženja, kot tudi nenadzorovani posegi v naravo. Stalnico ogrožanja varnosti RS in njenih državljanov predstavlja možnost nastanka velikih nesreč, ki imajo svoj izvor v delovanju naravnih sil ali pa so posledica človekove dejavnosti.

11.2.1 Pogled javnosti na ogroženost oziroma zaznavanje ogroženosti v javnosti

²¹ Obrambna strategija RS iz l. 2001, ki sicer podobno kot Resolucija navaja, da je vojaško ogrožanje RS možno le ob destabilizaciji razmer v širši regiji, navaja možne oblike vojaškega ogrožanja RS. Te so naslednje: grupiranje vojaških sil, subverzivna dejavnost, grožnje z vojaško agresijo, vojaški napad z ozemeljsko in časovno omejenimi cilji ali vojaški napad z radikalnim ciljem. Podobne pojavne oblike vojaškega ogrožanja navaja tudi Doktrina vojaške obrambe RS, ki je bila sprejeta že l. 1995.

V skladu z omenjenim pregledom lahko ugotovimo, da Resolucija o nacionalni varnosti, temeljni dokument na področju nacionalne varnosti, zaključuje, da RS ni neposredno vojaško ogrožena. Ob upadanju vojaških virov ogrožanja pa se vedno jasneje kažejo nevojaški viri oz. ne-tradicionalne oblike ogrožanja (ki pa lahko vključujejo uporabo OS)²².

Menim, da je smotrno, da poleg pregleda ogroženosti v dokumentih s področja nacionalne varnosti, pregledamo tudi, kako slovenska javnost zaznava oziroma vrednosti posamezne vire ogrožanja. Za ta pregled podajam tabelo Grožnje slovenski varnosti.

Tabela 1: Grožnje slovenski varnosti²³

1999 (v vrednosti od 1 do 4)		2001 (v vrednosti od 1 do 4)	
1 mamila, narkotiki	3,46	1 mamila, narkotiki	3,41
2 kriminal	3,46	2 kriminal	3,28
3 uničevanje okolja	3,35	3 prometne nesreče	3,24
4 brezposelnost	3,35	4 brezposelnost	3,14
5 majhna nataliteta	3,39	5 uničevanje okolja	3,07
6 gospodarski problemi	3,23	6 revščina	3,05
~		~	
17 terorizem	2,64	17 terorizem	2,09
~		~	
19 vojaške grožnje s strani drugih držav	2,21	19 vojaške grožnje s strani drugih držav	1,79

Vir podatkov: Obramboslovni raziskovalni center, Inštitut za družbene vede Univerze v Ljubljani, januar 2002²⁴

Kot je razvidno iz tabele, se Slovenci ne počutijo vojaško ogrožene, bistveno bolj zaznavajo nevojaške vire ogrožanja²⁵. Med njimi izstopajo viri ogrožanja, ki se nanašajo na notranjo varnost, degradacijo okolja in socialno-ekonomske vidike varnosti. Med devetnajstimi viri ogrožanja se občutek vojaške ogroženosti uvršča na zadnje, ogroženost zaradi terorizma pa na sedemnajsto mesto²⁶.

²² Terorizem, uporaba nekonvencionalnega orožja oz. orožja za množično uničevanje, informacijsko vojskovanje, uničevanje okolja, preprečevanje dostopa do strateških surovin/sredstev....

²³ Ocene predstavljajo srednjo vrednost odgovorov anketirancev. Lestvica ima vrednosti od 1 do 4; 1=zadeva ne predstavlja grožnje, 2=šibka grožnja, 3=srednja grožnja, 4=močna grožnja.

²⁴ Tabela je bila objavljena na internetni strani »Slovenija in Nato« (<http://nato.gov.si/>).

²⁵ Ta trend je, kot smo že ugotovili, opazen v nacionalnovarnostnih dokumentih RS.

²⁶ Zanimiva je tudi ugotovitev, da so povprečne vrednosti virov ogrožanja kot jih zaznava slovenska javnost poleti 1999 višje, kot pa jeseni 2001, čeprav je bila ta raziskava opravljena neposredno po terorističnih napadih skrajnih islamskih skupin na izbrane cilje v ZDA.

11.3 OPREDELITEV NALOG SLOVENSKE VOJSKE v strateških in doktrinarnih nacionalnovarnostnih dokumentih

Gre za pomembno področje, saj mora biti SV organizirana, opremljena in popolnjena na način, ki bo omogočal učinkovito in uspešno izvajanje teh nalog. V nadaljevanju bom navedel, katere naloge za SV predvidevajo dokumenti s področja nacionalne varnosti v RS.

11.3.1 Resolucija o strategiji nacionalne varnosti

Resolucija določa, da bo Republika Slovenija ustrezno organizirala in usposobila sistem lastne obrambe, notranje varnosti in sistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ter varovanje in ohranjanje naravnega okolja.

Nosilec vojaške obrambe RS je Slovenska vojska. Vojaška obramba države je, ob odvrčanju agresije, glavna naloga SV. Njene naloge so tudi izvajanje obveznosti, ki izhajajo iz sklenjenih mednarodnih pogodb, sodelovanje v operacijah za podporo miru in humanitarnih operacijah, sodelovanje v zaščiti in reševanju v primeru naravnih in drugih nesreč ter izvajanje drugih nalog, določenih z zakonom.

Kot naloge pa lahko razumemo tudi cilje, ki jih v skladu z Resolucijo mora izpolniti SV. Gre predvsem za cilje povezane s preoblikovanem in modernizacijo SV. Resolucija napoveduje postopno zmanjšanje njenega obsega, povečanje deleža poklicne sestave, izboljšanje kadrovske strukture ter opremljanje s sodobnimi oborožitvenimi sistemi in vojaško opremo ter možnost vključevanja prostovoljcev v vojaške enote. Vzpostavljena bo prožnejša organizacijska struktura, ki bo zagotovila sposobnost primernega odzivanja na vse oblike morebitnega vojaškega ogrožanja, kot tudi uresničitev sprejetih mednarodnih obveznosti. Načrtovanje obsega in strukture SV, njenega razvoja, opremljanja in delovanja bo temeljilo na poglobljeni presoji potreb in zmogljivosti slovenske države, pri čemer bo zagotovljena ustrezna kritičnost, selektivnost pri sprejemanju tujih rešitev in ohranjanje posebnosti RS in SV. Temeljno vodilo pri uresničevanju razvojnih ciljev bo preusmeritev od količine h kakovosti.

11.3.2 Zakon o obrambi

Kot temeljni namen obrambe določa odvrčanje napada na državo ter obramba neodvisnosti, nedotakljivosti in celovitosti države. Hkrati določa, da vojaško obrambo²⁷ izvajajo obrambne sile, ki jih sestavlja SV, ter da vse oblike vojaške in civilne obrambe temeljijo in se izvajajo v skladu z načeli mednarodnega vojnega prava oziroma sprejetimi mednarodnimi obveznostmi.

37. člen Zakona o obrambi eksplicitno navaja naloge Slovenske vojske:

- izvaja vojaško usposabljanje za oborožen boj in druge oblike vojaške obrambe;
- zagotavlja bojno pripravljenost;
- ob napadu na državo izvaja vojaško obrambo;
- ob naravnih in drugih nesrečah v skladu s svojo organizacijo in opremljenostjo sodeluje pri zaščiti in reševanju;
- izvršuje obveznosti, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah.

11.3.3 Obrambna strategija Republike Slovenije

Temeljni cilji obrambnega sistema so odvrčanje morebitnega agresorja od napada na državo ter uspešna obramba njene neodvisnosti, nedotakljivosti in ozemeljske celovitosti, ohranitev neprekinjenosti oblasti, funkcionalne sposobnosti gospodarstva, materialnih dobrin ter preživetje prebivalstva v vojni.

Pri organiziranju, načrtovanju in uveljavljanju obrambnega sistema je potrebno sprotno analizirati varnostno okolje in upoštevati predvsem naslednji načeli:

- obrambni sistem mora biti oblikovan tako, da bo sposoben hitrega prilagajanja in odzivanja na nastale razmere ter učinkovito delovanje v vojnem in tudi izrednem stanju;
- obrambni sistem mora biti povezljiv s sistemom mednarodne varnosti.

Osnovna naloga SV je vojaška obramba Slovenije v primeru vojaškega ogrožanja. Poleg tega SV opravlja tudi druge naloge, ki jih določa Zakon o obrambi. Dokument omenja predvsem mednarodno sodelovanje in sodelovanje pri zaščiti in reševanju.

11.3.4 Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja Slovenske vojske

²⁷ Vojaška obramba je obramba države z orožjem in drugimi vojaškimi sredstvi, ki jo izvaja Slovenska vojska.

Cilj programa je oblikovanje sodobne, učinkovite in racionalne vojaške organizacije, ki bo lahko zagotavljala nacionalno obrambo, se vključila v sistem kolektivne obrambe in aktivno prispevala k stabilnosti v strateškem in regionalnem okolju.

Obrambni sistem Republike Slovenije se mora prilagajati spremembam v strateškem okolju. Pri tem je pomemben selektivni pristop glede zmogljivosti in razpoložljivih virov. Preoblikovanje obrambnega sistema mora voditi k povečanju sposobnosti obrambnega sistema v skladu z razpoložljivimi viri, vendar z jasnim razumevanjem in sprejemanjem tveganja, ki ga omejenost virov prinaša.

Tudi v prihodnje bo temeljni namen SV odvracanje vojaških groženj, vojaška obramba države v primeru napada, izpolnjevanje obveznosti prevzetih z mednarodnimi pogodbami, ki jih je sklenila RS, ter sodelovanje pri zaščiti, reševanju in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah v skladu z njeno organizacijo ter zmogljivostmi.

V miru bodo naloge SV:

- zagotavljanje pripravljenosti za delovanje;
- preprečevanje ogrožanja ter zaščita vojaških objektov, opreme in osebja;
- sodelovanje v zaščiti, reševanju in pomoči ob naravnih in drugih nesrečah;
- sodelovanje v operacijah v podporo miru in humanitarnih operacijah;
- ustvarjanje zaupanja s sodelovanjem v bilateralnih, multilateralnih partnerskih programih ter v verifikacijskih postopkih pri nadzoru oborožitve.

Naloge SV v kriznih razmerah v širšem strateškem oziroma regionalnem okolju bodo:

- preventivna razmestitev sil z ukrepi za zaščito in pripravljenost;
- pripravljenost za posredovanje z ustreznimi silami;
- priprave za dopolnitev angažiranih sil in mobilizacijo;
- sodelovanje v operacijah v podporo miru in v humanitarnih operacijah.

Naloge Slovenske vojske v primeru obrambe bodo:

- izvedba operativnega razvoja;
- izvajanje vojaške obrambe na težiščnih smereh oziroma objektih;
- priprava in zagotavljanje pogojev za prihod in namestitev zavezniških sil;

- izvajanje vojaške obrambe v okviru zaveznitva ali ob podpori prijateljskih držav.

11.3.5 Doktrina vojaške obrambe

Doktrina vojaške obrambe kot temeljni namen SV opredeljuje odvrčanje možnih nasprotnikov od oboroženih posegov proti Sloveniji. SV mora zaustaviti napadalca preden slednji uresniči vojaške cilje, nato pa ga čimprej, predvsem z lastnimi silami, pregnati z državnega ozemlja. Temeljna naloga SV je hiter, učinkovit in sorazmeren odgovor na vse vrste in oblike vojaškega ogrožanja in izgon nasprotnika iz države v primeru agresiji. Tudi v tem dokumentu je ponovljeno 5 nalog iz 37. člena Zakona o obrambi.

11.3.6 Sklep

Če povzamem naloge, ki so podane skozi nacionalnovarnostne dokumente RS menim, da jih lahko porazdelimo v 3 skupine:

- Glavni nalogi SV vojske sta vojaška obramba države ter odvrčanje agresije na RS.
- Drugo skupino nalog predstavlja skupek nalog iz 37. člena Zakona o obrambi.
- V tretjo skupino nalog bi uvrstil uspešno izvajanje obsežne reforme in modernizacije SV, ki trenutno poteka. Cilj slednjih naj bi bil ustvariti sodobno, učinkovito in racionalno vojaško organizacijo, ki bo lahko zagotavljala nacionalno obrambo, se vključila v sistem kolektivne obrambe in aktivno prispevala k stabilnosti v strateškem in regionalnem okolju.

11.4 Ekonomski dejavnik

Slovenska vojska dobiva in sprejema vloge, naloge in cilje, ki jih mora izvrševati, s strani političnega vodstva države. Za doseg omenjenega politično vodstvo države preko obrambnega proračuna oz. obrambnih izdatkov SV namenja finančna sredstva. Razvito in učinkovito gospodarstvo omogoča zagotavljanje finančnih sredstev za zadovoljevanje nacionalnovarnostnih potreb države in družbe. Gospodarske zmožnosti RS so bistven element tako za vzdrževanje, kot za reformo in modernizacijo SV.

Od l. 1991, ko je Slovenija razglasila samostojnost, se je domače gospodarstvo stabiliziralo in transformiralo; inflacija se je ustalila, BDP je večji kot je bil v času SFR Jugoslavije,

brezposelnost se je zmanjšala na enomestno številko. Stopnja gospodarske rasti se giblje od 3,5% do 4,0% (DRS: 11-13).

11.4.1 Delež sredstev, ki jih Republika Slovenija namenja za obrambo

Proces sprejemanja slovenskega obrambnega proračuna je v veliki meri podoben procesom v drugih zahodnih demokracijah. Ministrstvo za obrambo²⁸ oblikuje predlog letnega obrambnega proračuna in ga poda Vladi RS, ki ga pregleda in preda Državnemu zboru. Pred glasovanjem v Državnem zboru, predlog proračuna pregledata še delovni telesi; Odbor za obrambo ter Odbor za finance in monetarno politiko. Z letnim proračunom se financira usposabljanje, opremljanje in dejavnost vojske v danem letu.

MORS del svojih sredstev pridobiva iz posebnega naslova temeljnih razvojnih programov oboroženih sil, ki ga financira Ministrstvo za finance RS, v skladu z Zakonom o zagotavljanju sredstev za realizacijo temeljnih razvojnih programov obrambnih sil Republike Slovenije 1994 – 2003 (Ur.l. RS, št. 13/1994)²⁹, s čimer zagotavlja sredstva za dolgoročne razvojne programe OS. Prvotni zakon je za obdobje od l. 1994 do vključno l. 2003 namenil (do) 76.600 milijonov tolarjev³⁰ za realizacijo temeljnih razvojnih programov³¹ RS na področju protiletalske in protioklepne obrambe, sistema nadzora zračnega prostora in zvez ter za obalno obrambo. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah omenjenega zakona je Državni zbor odobril dodatnih 65.000 milijonov tolarjev za nadaljevanje programov organizacije in opremljanja sil za posredovanje SV, kot tudi za nadaljevanje temeljnih razvojnih programov, ki podpirajo sistem poveljevanja in kontrole, dopolnjujejo logistiko in sistem zračne obrambe. Sredstva za realizacijo teh programov se zagotavljajo v proračun RS s sredstvi iz najetih posojil, v omenjeni znesek pa se ne všttevajo obresti in stroški za najeta posojila.

Potrebno je torej razlikovati med obrambnim proračunom, ki je le del obrambnih stroškov države, ter med obrambnimi izdatki države, pri katerih se poleg obrambnega proračuna

²⁸ S sodelovanjem Generalštaba Slovenske vojske. Operativna poveljstva nimajo oz. imajo zelo malo besede (možnost predlogov), zato se le redko upoštevajo operativne potrebe SV (DRS: 85).

²⁹ Novembra 2001 je Državni zbor sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o zagotavljanju sredstev za realizacijo temeljnih razvojnih programov obrambnih sil Republike Slovenije v letih 1994 – 2003 (Ur.l. RS, [97/2001](#)), s katerim je odredil dodatna sredstva in podaljšal rok za izvajanje razvojnih programov do l. 2007.

³⁰ Sredstva se usklajujejo z gibanjem tečaja eura.

³¹ V nadaljevanju bom uporabljal tudi okrajšavo TRP.

upoštevajo tudi investicije v dopolnjene temeljne razvojne programe obrambnih sil ter sredstva za pokojnine vojaških oseb.

Splošni dolgoročni program razvoja navaja, da bodo v letu 2001 obrambni izdatki države v tekočih cenah znašali okrog 66.700 milijonov tolarjev ali 1,46% BDP, kar je več kot leta 2000. Kar je razvidno iz tabele Obseg sredstev namenjenih za obrambo so namreč obrambni izdatki v preteklih letih padali vse do l. 2000. Ti izdatki zajemajo sredstva za plače, sredstva za tekočo dejavnost in investicije, ki se v tekočem letu financirajo iz proračuna MORS, sredstva za vojaške pokojnine in sredstva za nove nabave iz investicij v temeljne razvojne programe obrambnih sil RS.

Tabela 2: Obseg sredstev namenjenih za obrambo

Leto	Odstotek obrambnega proračuna v BDP	Odstotek obrambnega proračuna v državnem proračunu	Odstotek obrambnih izdatkov v BDP
1992 (real.)	1,83	8,21	2,05
1993 (real.)	1,49	6,60	1,65
1994 (real.)	1,39	6,22	1,68
1995 (real.)	1,48	6,48	1,80
1996 (real.)	1,31	5,48	1,79
1997 (real.)	1,28	4,93	1,70
1998 (real.)	1,24	4,76	1,54
1999 (real.)	1,26	4,79	1,37
2000 (real.)	1,21	4,75	1,23
2001 (sprejeti proračun)	1,35	5,11	1,46
2001 (ocena realizacije)	1,36	4,45	1,43
2002 (sprejeti proračun)	1,33	4,95	1,50
2003 (sprejeti proračun)	1,38	5,22	1,54

Vir: Slovenska vojska, številka 5, 15.3.02.

V projekciji za obdobje 2002-2007 je, ob upoštevanju predvidene realne letne rasti BDP v celotnem obdobju, predvideno povečanje obrambnih izdatkov RS do predvidoma nekaj nad 1,6% BDP na koncu načrtovanega obdobja. Po letu 2007 naj bi obrambni proračun realno naraščal za 7% letno, kar bi SV zagotavljalo postopen razvoj, modernizacijo in sodelovanje v

mednarodnih operacijah³². Dokumenta Obseg in struktura SV 2010 in predhodni Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja SV sta predpostavila povečevanje proračuna za obrambo na 2,3% BDP do leta 2010. Tako obrambni minister Grizold kot načelnik generalštaba, brigadir Lipič, sta ob nastopu na funkciji opozarjala, da Slovenija ne dosega rasti obrambnih izdatkov, ki jih je sama načrtovala (glej v »Glavno vodilo strokovnost in ne političnost«, Revija Obramba, št. 5, maj 2001 in v »Brez timskega dela ni uspehov«, Revija Obramba, št. 4, april 2001).

Delež proračuna, ki ga Slovenija namenja za obrambo je nižji od povprečja deleža, ki ga za obrambo namenjajo članice Nato³³. Vendar pa, kot sem že omenil, SV pomemben del sredstev dobi z naslova TRP. Obstajajo mnenja, da gre tu za zamegljevanje obsega dejanskih sredstev, ki jih RS namenja za obrambo (DRS: 84). Slovenska javnost je namreč občutljiva na poviševanje obsega sredstev namenjenih obrambi, kar dokazujejo tudi javnomnenjske raziskave³⁴. Eden od pomembnejših razlogov za to je nedvomno visok delež sredstev, ki jih je morala Slovenija namenjati nekdanji JLA³⁵. Sredstva za obrambo so bila tudi največkrat vzrok za spore v odnosih med slovensko politično elito in zvezno vojsko (Bebler: 2000: 143). Menim, da prav ta zgodovinski spomin vpliva na dejstvo, da je povečevanje obrambnih izdatkov občutljiva politična tema, ki preprečuje političnemu vodstvu dvig slednjih, saj se bojijo, da bi jih tako dejanje stalo pomembnih političnih točk. Tako mnenje izraža tudi novinar Caharijas, ki je pred sprejetjem Zakona o spremembah in dopolnitvah k zakonu o TRP zapisal, da bi »z zakonom, če ga bo sprejel tudi Državni zbor, ubili dve muhi na en mah. Javnost ne bo vsako leto posebej protestirala ob zviševanju proračunskega deleža za vojsko, ker bo ta naraščal izredno počasi, saj bo "vojaški dodatek" skrit v zakonu o TRP. Mir pred tečno javnostjo je tako kupljen« (Caharijas Dnevnik, 15.10.2001).

11.4.2 Struktura obrambnih izdatkov Republike Slovenije ter njihova projekcija v prihodnosti

Tabela 3: Struktura obrambnih izdatkov Republike Slovenije

Področje porabe sredstev	1999	2003	2010
Plače	43,65%	30,06%	25,27%

³² Podatki so povzeti po Splošnem dolgoročnem programu opremljanja in razvoja Slovenske vojske.

³³ V letu 2000 je bilo povprečje obrambnih izdatkov držav članic Nato 2,4% BDP (»Finančni vidik članstva v Natu«, Slovenska vojska, št. 5, 15.3.02: str. 9).

³⁴ 70,1% anketiranih nasprotuje znatnemu zvišanju obrambnih izdatkov; več jih je nasprotovalo le namestitvi jedrskega orožja (Grizold, Prezelj, 2000: 161).

³⁵ Načrtovani delež narodnega dohodka se je od 82-88 gibal od 5,8% do 5,2%, realizirani delež pa od 4,89 do 3,85 v l. 1988 (Jelušič, 1997: 154).

Pokojnine	14,29%	8,82%	6,13%
Tekoča dejavnost in investicije	21,21%	29,69%	50,75%
Nove nabave in investicije	20,75%	31,32%	17,76%
Raziskave in razvoj	0,09%	0,11%	0,09%

Vir: DRS, str. 24.

Kot je razvidno iz zgornje tabele, je cilj MORS, občutno zmanjšanje deleža sredstev za plače do l. 2010. Slednje je odsev zmanjševanja vojaškega in civilnega osebja v navedenih letih oz. kaže težnjo Slovenije po vzpostavitvi manjše, bolj profesionalne vojske. Zmanjševanje deleža obrambnih sredstev, namenjenih za pokojnine, je odsev tako manjšega števila zaposlenih v Ministrstvu za obrambo, kot tudi sprememb v pokojninskih zakonih. Sredstva za nove nabave in investicije se bodo sprva povečevala, nato pa se bodo ustalila na približno 18% deleža obrambnih izdatkov, kar je primerljivo z deležem, ki ga za to področje namenjajo države članice zveze Nato. Sredstva za tekočo dejavnost in investicije³⁶ se bodo zviševala in bodo l. 2010 znašala okoli 50% deleža obrambnih sredstev. Glede na to, da bo Slovenija do l. 2007 opremljala SV s sodobno oborožitvijo in opremo, katero bo potrebno vzdrževati je to razumljivo. Iz podatkov o zelo majhnem deležu, ki ga trenutno in ga tudi v prihodnje RS načrtuje za raziskave in razvoj, lahko sklepamo, da se bo nove tehnologije kupovalo predvsem iz tujine.

11.5 STRUKTURa IN OBSEG SLOVENSKE VOJSKE

V uvodu v to poglavje želim najprej prikazati mesto Slovenske vojske v slovenskem nacionalnovarnostnem sistemu. Nacionalno varnost lahko najbolj splošno opredelimo kot varnost državnega naroda. Njena vsebina zajema: varnost nacionalnega ozemlja (vključno z zračnim prostorom in ozemeljskimi vodami), zaščito življenja ljudi in njihove lastnine, ohranitev in vzdrževanje nacionalne suverenosti ter uresničevanje temeljnih funkcij družbe³⁷ (Grizold: 1992: 65). Za zagotavljanje nacionalne varnosti Republika Slovenija organizira sistem nacionalne varnosti, ki ga sestavljajo naslednji podsistemi: obrambni podsistem, podsistem notranje varnosti in podsistem varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Ker se bom v svoji nalogi ukvarjal predvsem z obrambnim (pod)sistemom, bom tega tudi nekoliko podrobneje opisal.

³⁶ Te predstavljajo bistvo bojne pripravljenosti vsake vojske (DRS: 21).

³⁷ Socialno-ekonomske, kulturne, ekološke, gospodarske funkcije družbe idr.

Obrambna dejavnost je del varnostnih dejavnosti sodobne države, ki jih ta uresničuje preko nacionalno varnostnega sistema. Organizacijsko se obrambna dejavnost sodobne države uresničuje z obrambnim sistemom. Ta je v večini sodobnih držav element (oz. podsistem) širšega nacionalno varnostnega sistema (Grizold, 1999: 39).

Obrambni sistem RS sestavljata vojaška³⁸ in civilna obramba. Obrambni sistem izvaja vojaške, tehnološke, organizacijsko-tehnične, kadrovske, normativne, materialne in druge priprave za obrambo države. Predstavlja celoto mehanizmov, ki zagotavljajo varnost države na obrambnem področju.³⁹

Obseg in strukturo obrambnega sistema določa Državni zbor RS, ki sprejema zakonodajo z obrambnega področja in določa osnovne usmeritve za organizacijo in izvajanje obrambe. Hkrati zagotavlja tudi materialno osnovo za organizacijo in izvajanje obrambe. Državni zbor na predlog Vlade razglša izredno stanje oz. vojno stanje, v primeru izrednega stanja odloča o splošni mobilizaciji in uporabi SV ter o uveljavitvi delovne in materialne dolžnosti.⁴⁰ Državni zbor tudi sprejema splošne dolgoročne programe razvoja in opremljanja SV ter določa strateške smeri delovanja obveščevalno varnostne službe MORS.

Vlada RS skrbi za enotnost in usklajenost priprav, delovanja in razvoja obrambnega sistema ter za priprave in izvajanje obrambe v skladu z določitvami Državnega Zbora. Vlada tudi sprejema oceno ogroženosti države pred napadom, usklajuje organizacijo in priprave ter vodi izvajanje vojaške in civilne obrambe države. Operativno usklajevanje vojaške in civilne obrambe, varnostnih nalog, izvajanje zaščite in reševanja ter izvajanje obrambe v skladu z usmeritvami Državnega zbora v vojni izvaja državni operativni štab obrambe, ki ga imenuje vlada.

Ministrstvo za obrambo RS je upravitelj obrambnega načrta države. Pomembna je njegova strokovno-usmerjevalna funkcija v zvezi z ukrepi in pripravami za delo ministrstev in državnih organov v izrednem stanju.

³⁸ Nosilec vojaške obrambe RS je SV.

³⁹ Povzeto po Resoluciji o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije.

⁴⁰ Pristojnosti Državnega zbora na obrambnem področju natančneje opredeljuje 82. člen Zakona o obrambi. V primeru, da se Državni zbor ne more sestati ima, v skladu s 83. členom Zakona o obrambi, te pristojnosti kot tudi pristojnost sprejemanja uredb z zakonsko močjo, ki se nanašajo na obrambo, predsednik republike.

Slovenija svoj nacionalnovarnostni sistem, v okvir katerega sodi tudi razvijanje ustreznih mehanizmov za zagotavljanje vojaške varnosti oziroma izgrajevanje SV, še vedno izgrajuje. Za razliko od mnogih držav srednje in vzhodne Evrope, ozemlje Slovenije ni nikoli spadalo v okvire Varšavskega pakta. Prav zaradi tega dejstva se pri vzpostavljanju svojega obrambnega sistema ne srečuje s problemi, ki bi bili povezani z nekdanjo sovjetsko vojaško prisotnostjo, prevladujočim sovjetskim nadzorom in vplivom nad vojaškimi profesionalci, vojaško doktrino, civilno-vojaškimi odnosi...(Bebler, 2000: 145). Slovenija je svojo vojaško organizacijo dobila šele maja 1991 in je tako SV med najmlajšimi evropskimi vojskami. To je lahko, kot se strinja tudi Grizold, za Slovenijo določena prednost. Vse države bodo, v luči novega mednarodnega varnostnega okolja, namreč morale svoje nacionalnovarnostne strategije temeljito spremeniti. Slovenija svoj nacionalnovarnostni ustroj šele gradi, institucije sistema se še oblikujejo in uigravajo, kar pa je prav gotovo lažje kot spreminjanje institucij, zmanjševanje vojaškega hardvera in spreminjanje desetletja starih praks. Po drugi strani pa se pojavljajo tudi slabosti, ki se kažejo predvsem skozi odsotnost izurjenih in izkušenih civilnih in vojaških strokovnjakov, ki bi nadzorovali in usmerjali to izgradnjo (Slovenska vojska, št.20, 21. 12. 2001: str. 6).

11.5.1 Slovenska vojaška zgodovina/tradicija

Ker menim, da imajo nekatere značilnosti Slovenske vojske, ki jih lahko opazimo danes, svoje korenine v vojaški zgodovini slovenskega naroda, se mi zdi smiselno, da tudi to na kratko prikažem⁴¹.

Če na kratko omenimo nekatere vojaške tradicije slovenskega naroda, moramo na tem mestu omeniti boje Slovencev s Turki v 15. in 16. stoletju, upore slovenskih kmetov, sodelovanje slovenskih polkov v prvi svetovni vojni na ruski ter soški fronti...

Prva slovenska vojska v naši sodobni zgodovini je bila ustanovljena po razglasitvi slovenske narodne neodvisnosti 29. oktobra 1918⁴². Iz tega časa gre posebej omeniti akcijo tedaj majorja, kasnejšega generala Rudolfa Maistra, ki je osvobodil Maribor ter večji del Štajerske

⁴¹ Natančen pregled slovenske vojaške tradicije omogoča Vojna in vojaška zgodovina Slovencev, avtorja Janeza J. Švajncerja.

⁴² Decembra 1918 je štela 2 generala, generalštab, približno 1.000 častnikov in približno 12.000 mož.

in Koroške. Konec slovenske samostojnosti in s tem slovenske vojske nastopi le dva meseca kasneje z vstopom Slovenije v kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Druga slovenska vojska v 20. stoletju je, po porazu kraljevine Jugoslavije v drugi svetovni vojni, nastala v okviru Osvobodilne fronte z namenom osvoboditve slovenskega naroda in doseganja pogojev ustanovitve slovenske države. Slovenska partizanska vojska je bila 1. marca l. 1945 ukinjena oz. priključena v Jugoslovansko armado. V času druge svetovne vojne so obstajale tudi druge oborožene formacije, popolnjene s Slovenci. Leta 1942 so Italijani iz slovenskih pripadnikov za boj s partizani organizirali Prostovoljno protikomunistično milico, od jeseni 1943 do kapitulacije Nemčije 1945 pa so se pod nemškim poveljstvom proti partizanom borili pripadniki Slovenskega domobranstva⁴³.

Kot vidimo, so Slovenci svoj narod, pravice in svoboščine ali svojo (vsaj za kratek čas) pridobljeno samostojnost branili z bolj ali manj ad hoc organiziranimi oboroženimi enotami. Slednje so bile popolnjene z vojaki, ki so svojo vojaško znanje pridobili na služenju vojaškega roka v oboroženih silah držav, katerih sestavni del je bil slovenski narod⁴⁴. To se je nenazadnje zgodilo tudi l. 1991 ob spopadu z Jugoslovansko ljudsko armado. Menim, da predstavlja omenjeno dejstvo pomemben element pri relativno visoki podpori služenju splošni vojaški obveznosti in s tem relativno nizko podporo ideji o OS v celoti popolnjenih s poklicnimi vojaki.

SFRJ je imela od l. 1968 dvodelne OS, ki so jih sestavljale Jugoslovanska ljudska armada (JLA) in Teritorialne obrambe (TO) posameznih republik⁴⁵. JLA je predstavljala centralizirano federalno stalno vojsko, TO pa je predstavljala teritorialno komponento jugoslovanskih OS oz. opravljala vlogo pomožnih sil JLA. TO je nastala kot posledica ogrožanja z vzhoda⁴⁶, namenjena je bila za vodenje dolgotrajne vojne z morebitnim napadalcem na celotnem ozemlju države.

Teritorialna obramba je bila organizirana po republiškem principu ter je tudi bila odgovorna republiškim političnim strukturam, čeprav je po liniji subordinacije in poveljevanja preko

⁴³ Za pričujoč opis slovenske vojaške tradicije do konca 2. svetovne vojne, sem uporabil podatke iz knjige Teritorialna obramba, avtorja Janeza J. Švajncerja (poglavje Vojno in vojaško izročilo Slovencev) in gradivo za izpit pri predmetu Vojna in vojaška zgodovina, ki ga je na predavanjih predstavil Zdravko Klanjšček.

⁴⁴ S tem mislim predvsem na oborožene enote Slovencev iz 20. stoletja.

⁴⁵ Uzakonjene so bile februarja 1969.

⁴⁶ Ustanovljena je bila namreč v času posredovanja vojaških enot Varšavskega pakta na Češkoslovaškem.

republiških poveljnikov TO bila podrejena zveznemu predsedstvu SFRJ kot vrhovnemu poveljniku. Predsedstvo SFRJ je določene funkcije preneslo na zveznega ministra za obrambo, ki je bil vedno general JLA. Najpomembnejše poveljniške in štabne dolžnosti so opravljali aktivni častniki JLA⁴⁷. Poveljevalni jezik je bil slovenski, pripadniki TO so se počutili kot slovenski vojaki in kot take jih je sprejemalo prebivalstvo.

JLA je v TO videla nevarnost oz. grožnjo njenemu monopolu na obrambnem področju, zato se l. 1990, z novo doktrino Teritorialne obrambe oboroženih sil Jugoslavije, odredi številčno zmanjšanje TO in večje podrejanje JLA. V sklop teh ukrepov je sodil tudi ukaz Republiškem štabu teritorialne obrambe⁴⁸ za razorožitev TO, česar pa v vseh štabih niso izpolnili. Ministra⁴⁹ za obrambo in notranje zadeve v prvi, demokratično izvoljeni vladi Republike Slovenije, sta skladno z Ustavo Republike Slovenije in Zakonom o splošni ljudski obrambi, v največji tajnosti oborožila manevrsko strukturo Narodne zaščite (MSNZ), ki je bila hrbtenica oblikovanja slovenskih OS. Slovenska vlada je ob koncu l. 1990 s položajem umaknila vse častnike JLA, ki so bili razporejeni v Republiškem sekretariatu za splošni ljudski odpor, v Republiškem štabu TO in nižjih štabih, ter jih zamenjala z novim vladi naklonjenimi častniki TO⁵⁰.

Pomembno področje vojaške in obrambne avtonomnosti predstavlja tudi proces zakonskih in praktičnih ukrepov, ki jih je sprejela Slovenija. Slovenska skupščina je s sprejemom ustavnih dopolnil pred junijem 1991 za področje obrambe, treh ustavnih zakonov s področja obrambe, Zakona o obrambi in zaščiti (Ur.l. RS, št. 15/1991), Zakona o vojaški obveznosti (Ur.l. RS, št. 18/1991) in z vrsto sklepov in stališč, omogočila osnovno vojaško in obrambno organiziranost, ki je bila za dejansko osamosvojitve ključnega pomena. Decembra 1990 je uveljavljen nov znak TO, sprejete so oznake činov, izdelane so prve nove uniforme. 15. maja 1991⁵¹ se je pričelo z usposabljanjem vojaških obveznikov v dveh učnih centrih⁵². Prvi vojaki so slovenski državi prisegli 2. junija. To so bili prvi mirnodobni vojaki v zgodovini slovenskega naroda⁵³.

⁴⁷ Poveljnik republiške TO je običajno bil general narodnosti republike.

⁴⁸ Gre za najvišje vojaško poveljstvo posamezne TO.

⁴⁹ Takrat se je namesto izraza minister sicer uporabljal izraz republiški sekretar.

⁵⁰ Na mesto poveljnika TO je bil imenovan rezervni major Janez Slapar, ki je kasneje postal prvi general slovenske vojske.

⁵¹ Ta datum je postal praznik dneva slovenske vojske.

⁵² Na Igu pri Ljubljani in Pekrah pri Mariboru.

⁵³ Za opis obdobja od vzpostavitve TO do vzpostavitve samostojnosti Republike Slovenije sem uporabil podatke iz magistrske naloge Antona Peinkihertja, *Civilno-vojaška razmerja v srednjeevropskih deželah v tranziciji: primer Slovenije* (poglavje *Civilno-vojaški odnosi v nekdanji Jugoslaviji*).

Tem dogodkom je sledil desetdnevni oborožen spopad oz. vojna za Slovenijo. Spopad je trajal od 26. junija do 7. julija, ko je bila podpisana brionska deklaracija. Ta spopad je, kot pravi Bebler (2000: 144) vplival na kasnejše slovenske obrambne in varnostne politike, kot tudi na civilno vojaške odnose. Slovenske oborožene sile in policija so 25. oktobra, ko je ozemlje RS zapustil zadnji vojak JLA, prevzele nadzor nad celotnim ozemljem, zračnim prostorom in akvatorijem države.

Menim, da so dogodki tajnega - ilegalnega⁵⁴ organiziranja t.i. Manevske strukture narodne zaščite, v organizaciji tedanjih republiških sekretarjev za Splošno ljudsko obrambo (Janez Janša) in republiškega sekretarja za notranje zadeve (Igor Bavčar) in njihovih zaupnih sodelavcev, vplivali na kasnejše dogajanje v obrambnem resorju. Zaradi velike koncentracije moči, ki jo je v obrambnem resorju imel minister Janša⁵⁵, je ta na ključne položaje postavil »svoje« ljudi oz. ljudi iz svoje stranke (Peinkih 1997 :124). Od tega obdobja niso nikoli poniknile debate o spolitiziranosti obrambnega sektorja in medsebojna obtoževanja med različnimi strankami, da so s svojimi ministri na ključne položaje v resorju postavili tudi stranki lojalne kadre.

V povezavi s tem obdobjem bi omenil tudi, da so po osamosvojitveni vojni zaradi primanjkljaja vojaške inteligence tudi zelo visoke poveljniške položaje zasedli herojski poveljniki s pomanjkljivo splošno in vojaško strokovno izobrazbo. Mnogo slednjih je, kljub temu, da še danes ne izpolnjujejo pogojev splošne in strokovne izobrazbe, še danes na visokih položajih. Na tem bi omenil tudi še danes trajajočo napetost med »akademci« in »teritorialci«. To tematiko bom nekoliko obširneje predstavil v poglavju Strokovno znanje.

11.5.2 Slovenska vojska

Izraz Teritorialna obramba se je za poimenovanje slovenskih obrambnih sil uporabljal do konca l. 1994, ko se z novim Zakonom o obrambi prične uporabljati ime Slovenska vojska.

Slovenska vojska je, v razmeroma kratkem času svojega obstoja, doživela vrsto (nikoli popolnoma končanih) reorganizacij in reform, kar lahko v veliki meri pripišemo odsotnosti

⁵⁴ Brez prave zakonske podlage in brez vednosti parlamentarnih in nekaterih drugih državnih organov.

⁵⁵ Ter kasneje tudi drugi minister za obrambo Jelko Kacin.

jasnih ciljev, usmeritev, odsotnosti jasne vizije o tem kakšno vojsko želimo imeti. Razvoj SV so bistveno zaznamovali posamezni obrambni ministri, ki so za seboj navadno pustili vizijo delovanja v sistemu, ki pa so jo njihovi nasledniki praviloma opustili in pričeli z razvojem svoje vizije delovanja⁵⁶. Sedanji obrambni minister dr. Grizold je postavil kot prioriteto predvsem spreminjanje strateško-doktrinarnega razvoja obrambnega sistema. Na prvo mesto je postavil sprejem manjkajočih temeljnih strateško-doktrinarnih dokumentov.

11.5.2.1 Struktura Slovenske vojske

Za spremenjeno mednarodno varnostno okolje sta značilna hitro spreminjanje virov ogrožanja, pojavljanje novih ter zmanjšanje pomena vojaškega ogrožanja. Spreminjanje virov in oblik ogrožanja zahteva spreminjanje zlasti strukture in obsega oboroženih sil⁵⁷. Struktura SV mora biti oblikovana tako, da omogoča učinkovito izvrševanje nalog, določenih z normativnimi akti. Strateški cilj razvoja SV je vzpostaviti po obsegu optimalno in obrambno zadostno, po opremljenosti in oborožitvi sodobno in učinkovito, visoko strokovno vojsko s poudarkom na profesionalizaciji. SV mora biti sposobna izvajanja združenih in skupnih oblik bojevanja (v katerem sodelujejo različni rodovi in službe), ter sodelovanja v skupnih operacijah v okviru mednarodnega sodelovanja⁵⁸.

Organizacija SV je enotna in se ne deli na zvrsti. SV obsega rodove⁵⁹ in službe⁶⁰.

Obseg in struktura SV 2010 navaja, da SV v strukturalnem smislu sestavljajo: Generalštab SV, poveljstva in enote ter zavodi. Zavodi so ustanovljeni za logistično oskrbo, vojaško šolstvo in kot vadbeni centri. Generalštabu so podrejena tri operativna poveljstva (OPP), 1. brigada, logistična baza, center vojaških šol, gorska šola, športna enota in pet samostojnih bataljonov.⁶¹

⁵⁶ Tako je Janša imel vizijo elitne brigade, Kacin je dajal prednost letalstvu in artileriji, vizijo razvoja tankovskih enot pa je razvijal Turnšek, ki pa je projekt prevzel od Kacina. Demšar je razvijal predvsem intranet, odločilnih posegov v reorganizacijo vojske pa si ni upal potegniti...

⁵⁷ Povzeto po Splošnem dolgoročnem programu opremljanja in razvoja SV.

⁵⁸ Povzeto po dokumentu Obseg in struktura SV 2010.

⁵⁹ Gre za naslednje rodove: pehota, oklepne enote, letalstvo, pomorstvo, artilerija, zračna obramba, inženirstvo, radiološka, kemična in biološka obramba ter rod zvez. Po podatkih z domače strani ministrstva za obrambo v SV, glede na rodovsko pripadnost, prevladujejo pehotne enote (48,3%).

⁶⁰ Gre za naslednje službe: prištabna, služba informatike, sanitetska, tehnična in prometna služba.

⁶¹ 11. bataljon za zveze, 12. gardni bataljon, 14. inženirski bataljon, 17. bataljon vojaške policije, 18. bataljon radiološko kemično biološke obrambe.

V funkcionalnem smislu SV sestavljajo sile za posredovanje, glavne in prostorske sile⁶². V drugem in tretjem operativnem poveljstvu so glavne in prostorske sile. V operativnem poveljstvu vojaškega letalstva in zračne obrambe (1. OPP) pa so samo glavne sile.

Po podatkih iz Splošnega dolgoročnega programa razvoja in opremljanja SV predstavlja sile za posredovanje 1. brigada, v glavnih silah je 7 brigad⁶³, v prostorskih silah pa je 6 vojaško teritorialnih poveljstev s 15 polki. Ker se, v skladu z načrti MORS, predvideva zmanjšanje števila enot⁶⁴ v SV, bom v nadaljevanju predstavil strukturo sil za posredovanje, glavne in prostorske sile, kot jih predvideva omenjeni dokument.

Sile za posredovanje so združene v 1. brigadi SV. Ključna enota te enote, deseti motorizirani bataljon, bo dokončno oblikovan do konca leta 2002. Oblikovanje 20. motoriziranega bataljona se bo začelo leta 2004. V silah za posredovanje bo do leta 2007 do 2300 poklicnih pripadnikov. Sile bodo sestavljali do trije bataljoni in spremljajoče enote za bojno in logistično podporo.

Temeljni namen oblikovanja sil za posredovanje je zagotovitev pripravljenih sil za zaščito ali podporo nacionalnih interesov v miru in kriznih razmerah v strateškem oziroma regionalnem okolju ter nudenje pomoči ob naravnih in drugih nesrečah. Sile za posredovanje bodo oblikovane tako, da bodo lahko uporabljene pri nalogah za podporo miru ter za hitro posredovanje in okrepitev enot glavnih sil. Sile bodo imele največ 30 dnevni rok za doseganje polne pripravljenosti. Opremljene in usposobljene bodo za delovanje na celotnem območju države in izven nje, za sodelovanje v humanitarnih dejavnostih, operacijah v podporo miru ter za izvrševanje drugih vojaških mednarodnih obveznosti države.

Glavne obrambne sile bodo predstavljale najštevilčnejši del SV. Njihova izurjenost, opremljenost in organiziranost jim bo omogočala delovanje na celotnem ozemlju države. Sestavljene bodo iz poklicne sestave, vojakov na služenju vojaškega roka in rezervne sestave. To pomeni, da se bo v sestavi teh enot izvajalo tudi usposabljanje vojaških obveznikov. Njihova popolnitev bo še vedno odvisna od mobilizacije. Sile bodo sestavljene iz dveh

⁶² Po najnovejših podatkih z domače spletne strani ministrstva z obrambo (<http://www.mo-rs.si>) imajo sile za posredovanje 3,2 % delež, glavne sile 59,3 % delež in dopolnilne sile 37,5 % delež.

⁶³ 2 motorizirani brigadi, 2 pehotni, 1 brigada vojaškega letalstva, 1 zračne obrambe in 1 obalne obrambe.

⁶⁴ Zmanjševanje števila brigad, preoblikovanje sedanjih prostorskih sil ter zmanjševanje številčnosti formacij predstavljajo po Splošnem dolgoročnem programu opremljanja in razvoja načine za predvideno zmanjševanje obsega vojne sestave SV.

brigad⁶⁵, enot letalstva in zračne obrambe ter enot za podporo. Sile bodo morale doseči polno pripravljenost za delovanje v največ 90. dneh.

Poveljstvo letalstva in zračne obrambe bo imelo v dveh letalskih bazah tri eskadrilje in podporne enote, polk zračne obrambe in bataljon za nadzor zračnega prostora. Poveljstvo enot za podporo bo združevalo dosedanje samostojne bataljone in logistične enote SV.

Dopolnilne sile⁶⁶ bodo sestavljene iz enot, teritorialnih logističnih elementov ter dopolnilnih centrov. Sile bodo imele za doseganje polne pripravljenosti za delovanje največ 180 dni časa. Nalogam, razpoložljivi vojaški infrastrukturi, velikosti in geografskim značilnostim območja odgovornosti bo prilagojena organizacijska struktura, vrste ter velikost enot in drugih strukturnih elementov posameznega vojaškega teritorialnega poveljstva. Enote do velikosti samostojne čete bodo oblikovane po modularnem načelu. Dopolnilne sile bodo do konca leta 2003 oblikovane z zmanjšanjem obsega obstoječih prostorskih sil .

Poveljstva in enote, so glede na način popolnjevanja in stanje mobilizacijske pripravljenosti, razdeljene na tri ešalone: enote poklicne sestave (A ešalon), mirnodobne enote, ki so popolnjene s pripadniki poklicne sestave in vojaki na služenju vojaškega roka (B ešalon) ter enote rezervne sestave (R ešalon). V miru imajo poveljstva enot R ešalona samo razvojna jedra. Z izjemo enot A ešalona se vse ostale enote ob mobilizaciji dopolnjujejo z rezervno sestavo.

11.5.2.2 Vodenje in poveljevanje v Slovenski vojski

Vodenje in poveljevanje v Slovenski vojski je določeno z Ustavo Republike Slovenije in Zakonom o obrambi. Sistem vodenja in poveljevanja v SV se organizira na strateški operativni in taktični ravni. Poveljevanje se izvaja po principih enostarešinstva in subordinacije. Vodenje in poveljevanje se izvaja z akti vodenja in poveljevanja, kot so direktive, odločitve, načrti, ukazi ali povelja.

⁶⁵ Obe brigadi bosta oblikovani iz treh bojnih bataljonov (eden oklepno mehanizirani), dveh do treh bataljonov bojne podpore, poveljniškega in logističnega bataljona.

⁶⁶ Iz dokumenta Splošni dolgoročni program, je razvidno, da se bo spremenilo poimenovanje teh sil. Za to komponento se namreč trenutno uporablja poimenovanje prostorske sile.

V skladu s 102. členom Ustave je vrhovni poveljnik SV predsednik RS⁶⁷. Generalštab Slovenske vojske⁶⁸ je organ v sestavi Ministrstva za obrambo in je hkrati najvišje poveljstvo v poveljevalni strukturi SV. V skladu z vojaško-političnimi usmeritvami načrtuje, organizira in operativno vodi priprave za izvajanje vojaške obrambe. Vodi ga načelnik GŠSV, ki ga imenuje (in odstavlja) predsednik republike na predlog obrambnega ministra. Minister za obrambo prek GŠSV odreja razvojne, organizacijske, tehnične in druge ukrepe ter usmeritve, ki jih izpolnjujejo načelnik generalštaba ter podrejeni poveljniki.

Za poveljevanje so pristojni načelnik GŠSV, poveljniki operativnih in vojaškoteritorialnih poveljstev in sestavov in poveljniki enot. Operativna poveljstva (OPP) so najvišja operativna in vojaškoteritorialna poveljstva na območju odgovornosti. Ozemlje Slovenije je trenutno razdeljeno med tremi OPP: območje odgovornosti 1. OPP (s sedežem v Kranju) zajema celoten zračni prostor RS, območje odgovornosti 2. OPP (s sedežem v Postojni) je zahodni del ozemlja, območje odgovornosti 3. OPP (s sedežem v Celju) pa vzhodni del ozemlja Republike Slovenije. Vojaškoteritorialna poveljstva poveljujejo prostorskim silam v območju odgovornosti. Poveljstva brigad so podrejena operativnim poveljstvom. Mirnodobna sestava poveljstev brigad⁶⁹ omogoča izvajanje vseh funkcij vodenja in poveljevanja ter zagotavlja vzdrževanje ustrezne stopnje stalne pripravljenosti za bojevanje, ter prehod na organiziranost v kriznih razmerah oziroma v vojni.

V načrtih MORS je predvideno, da bo 1. 2003 ukinjeno 1. OPP letalstva in zračne obrambe, njegove enote pa neposredno podrejene GŠSV. Vsaj do 1. 2004 se bo obdržalo 2. in 3. operativno poveljstvo, v tem času pa bodo v GŠSV organizacijsko pripravili operativni štab. Ta bo namreč v začetku leta 2004 prevzel vlogo neposrednega poveljstva vseh vojaških enot. Po zagotovilih poznavalcev bo tako Generalštab končno dobil tudi operativno sposobnost (Operativni generalštab, Dnevnik 15.1.2002). GŠSV bo tako od leta 2004 dalje neposredno podrejeno Poveljstvo sil, Center vojaških šol, Vojaška zdravstvena služba in Verifikacijski center. Poveljstvu sil bo predvidoma podrejeno pet poveljstev brigadne ravni⁷⁰ in do šest vojaških teritorialnih poveljstev do polkovne ravni.

⁶⁷ Ta funkcija zgolj titularna, saj mu niti Zakon o obrambi niti Ustava ne dajeta pristojnosti vojaškega poveljevanja.

⁶⁸ V nadaljevanju bom za poimenovanje Generalštaba Slovenske vojske uporabljal tudi kratico GŠSV.

⁶⁹ Brigada je največja združena taktična enota v SV.

⁷⁰ Gre za naslednja poveljstva: poveljstvo sil za posredovanje, dve poveljstvi brigad, poveljstvo sil letalstva in zračne obrambe ter poveljstvo enot za podporo.

11.5.2.3 Obseg Slovenske vojske in kadrovska sestava

V SV ločimo stalno sestavo (poklicni pripadniki SV), mirnodobno sestavo (poklicni pripadniki SV, vojaški obvezniki na služenju vojaškega roka in pripadniki rezervne sestave, kadar so vpoklicani v vojaško službo), vojno sestavo (stalna sestava, vojaški obvezniki na služenju vojaškega roka in pripadniki rezervne sestave, ki so razporejeni v vojno sestavo vojske) in rezervno sestavo (vsi vojaški obvezniki, ki niso pripadniki mirnodobne sestave in so dolžni služiti v rezervni sestavi).

Obseg vojne sestave Slovenske vojske je do nedavnega bil približno 67,000 pripadnikov. Od tega naj bi bilo približno 4,200 pripadnikov stalne sestave (oziroma 6,3%), ostali pa pripadniki vojne sestave (93,7%⁷¹). Razmerje med stalno in rezervno sestavo je znašalo 1:14,9 v korist slednje. Enote SV, posebno rodovske in enote posameznih služb, zaradi pomanjkanja kadrov težko organizirajo usposabljanje vojakov na služenju vojaškega roka (Obseg in struktura SV 2010.). Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja SV navaja (nekoliko) ugodnejše razmerje med stalno in rezervno sestavo SV. Slednje naj bi bilo 1:10, kar pa še vedno kaže na poudarjanje pomena rezervne sestave.

Razmerje med pripadniki stalne sestave SV častnik - podčastnik je bilo 1:1,4 ter podčastnik - vojak 1:0,5 (Splošni dolgoročni program). Tako razmerje je neustrezno in ni primerljivo s sodobnimi vojaškimi organizacijami. Številčni odnos med podčastniki in vojaki je v enotah, v katerih se usposabljujejo vojaki na služenju vojaškega roka, ustrežnejši in znaša 1:5,2 (Obseg in struktura SV 2010: 30).

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti predvideva postopno zmanjšanje obsega SV vojske, povečanje deleža poklicne sestave in izboljšanje kadrovske strukture. V skladu z načrtom iz dokumenta Obseg in struktura SV 2010, naj bi Slovenska vojska do leta 2010 imela približno 39.300 pripadnikov rezervne sestave in približno 7.700 pripadnikov stalne sestave (skupaj 47.000 pripadnikov).

Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja SV pa, glede na ogroženost in kadrovske in materialne zmožnosti Republike Slovenije, predvideva nadaljnjo zmanjševanje obsega

⁷¹ Ta podatek je povzet iz dokumenta Splošni dolgoročni program opremljanja in razvoja SV, ki ga je Državni zbor sprejel februarja 2000 in je prenehal veljati z sprejemom novega dokumenta z istim imenom.

vojne sestave SV do največ 26.000 pripadnikov⁷². Z zaposlovanjem vojakov in prerazporeditvijo znotraj vojske, pa bo obenem potekalo povečevanje obsega stalne sestave. Manjši obseg vojne sestave bo dosežen z zmanjšanjem števila brigad in preoblikovanjem sedanjih prostorskih sil ter z zmanjševanjem številčnosti formacij. Zaradi prevelikega števila enot ter neustreznega razmerja med stalno in rezervno sestavo ter razmerja med pripadniki različnih kategorij stalne sestave, se v SV pojavlja problem premajhne popolnjenosti enot. Na to v Defense Reform Study (DRS: vii, ix) opozarjajo tudi ameriški opazovalci, ki menijo, da v Sloveniji obstaja t.i. »votla« sila z malo oziroma nič bojne sposobnosti. Gre za to, da je večina predlaganih enot popolnjena na kadrovske nivoju (manj kot 10% popolnjenost enote). Te enote so za pridobitev svoje bojne moči popolnoma odvisne od nacionalne mobilizacije.

Prvi korak k zmanjševanju vojne sestave je bil storjen že v začetku decembra 2001, ko je bila sestava SV tudi formalno zmanjšana s 76.000 na 47.000 pripadnikov (Operativni generalštab, Dnevnik, 15.1. 2002). Za obdobje od 2001 do 2007 je predvideno, da se bo v vojski letno dodatno zaposlilo v povprečju 300 oseb, od tega predvidoma 270 vojakov in 30 častnikov. Ciljno stanje, 7.700 pripadnikov stalne sestave, bo doseženo leta 2010; do leta 2004 pa naj bi se sestava povečala na 6200 pripadnikov. Do leta 2004 naj bi razmerje med stalno in vojno sestavo znašalo 1:4,2, razmerje med častniki, podčastniki in vojaki pa naj bi doseglo sprejemljivo razmerje 1:2, 3:7 (Vojska še upa na upokojitve, Dnevnik 16.3.2002.).

Področje obsega SV sem namenoma opisal tako podrobno, saj navajanje tako različnih načrtov povezanih z obsegom Slovenske vojske potrjuje ugotovitve, da je SV doživljala vrsto nikoli dokončanih reform, kar je posledica odsotnosti jasnih ciljev in vizij o prihodnosti SV.

11.5.2.4 Popolnjevanje Slovenske vojske

Temeljno vodilo sedanje reorganizacije in reforme je vzpostavitev manjše, bolj učinkovite in bolj profesionalne⁷³ vojske. V povezavi s slednjim je potrebno omeniti tudi vse glasnejše debate v javnosti o načinu popolnjevanja SV; gre za dilemo oziroma izbiro med obvezniškim oz. kombiniranim ali popolnoma poklicnim načinom popolnjevanja OS. V Sloveniji trenutno

⁷² V primeru članstva RS v zvezi Nato je predvideno, da se bo vojna sestava SV dodatno zmanjšala na 18.000 pripadnikov, od tega na 10.000 pripadnikov prostovoljne rezerve (Načrt z veliko finančno luknjo, Dnevnik, 21.5.2002).

⁷³ V strukturnem smislu.

obstaja kombinirani način popolnjevanja oboroženih sil⁷⁴, za katerega velja splošna vojaška obveznost za moške državljane⁷⁵.

Popolnjevanje OS z obvezniki ima vsekakor svoje prednosti. Tu gre predvsem za socializatorsko vlogo, izobraževalno vzgojne funkcije oboroženih sil, identifikacijsko in kohezivne prvine obvezniškega sistema. Obvezniško popolnjevanje zagotavlja tudi večjo socialno reprezentativnost, omogoča povezanost vojske s civilno družbo, večjo »vojaško pismenost« prebivalstva...

Seagal (glej v Kotnik-Dvojmoč 2000: 350-351) je z naslednjimi dejavniki pojasnil, zakaj Švica in Izrael še vedno ohranjata koncept splošne vojaške obveznosti:

1. Geografska majhnost držav
2. Možni nasprotniki v neposredni bližini
3. Dolga tradicija vojskovanja na njunih tleh
4. Sorazmerno majhno število prebivalstva z majhnim nabornim kontingentom

Ugotovimo lahko, da za Slovenijo v celoti veljata prvi in četrti dejavnik, delno pa drugi in tretji dejavnik.

V sodobni družbi prihaja do erozije nacionalnih vrednot in simbolov, OS pa so glavni simbol nacionalne identitete; v skladu s tem postaja univerzalna vojaška služba vse bolj neprijetna, krepijo se zahteve po profesionalni, poklicni vojski... Prihaja do korenitih sprememb v vrednotah in normah mlade generacije, večina teh vrednot je v popolnem nasprotju s cilji in življenjskim stilom tradicionalne vojske (Jelušič, 1997: 58). S tem lahko pojasnimo tudi vse večje zanimanje za civilno služenje vojaškega roka, ki se v Sloveniji pojavlja predvsem v zadnjih letih. Leta 1993 je prošnje vložilo 105 državljanov, v l. 1998 je vlogo za uveljavljanje pravice do ugovora vesti vojaški dolžnosti vložilo 1.937 (»Oporečniki«, Mladina, št. 44, 2000), l. 1999 je to število naraslo na 2.504 v letu l. 2000 pa je bilo prosilcev 2,687⁷⁶ (Letno poročilo UUNZ za leto 2000). Kljub navedenemu pa je

⁷⁴ Gre za oborožene sile, kjer se poleg vojakov na služenju vojaškega roka pojavljajo tudi poklicni vojaki.

⁷⁵ Splošno vojaško obveznost bom podrobneje opisal v poglavju Strokovno znanje.

⁷⁶ V tem letu je Komisija za ugovor vesti vojaški dolžnosti ugodila 93,4% prosilcem (Letno poročilo UUNZ za leto 2000; domača stran Ministrstva za notranje zadeve – <http://www.mnz.si>)

odstotek prosilcev za civilno služenje v primerjavi z nekaterimi evropskimi državami še vedno relativno nizek⁷⁷, vendar pa je sorazmerno visoka stopnja njegove rasti.

Ta trend bi lahko razlagali tudi z dejstvom, da je civilno služenje enako trajajoče, vendar pa manj naporno za posameznika. Obvezniki večinoma bivajo doma, za svoje delo navadno dobijo višjo plačo kot vojak, imajo več prostega časa v katerem lahko študirajo... Vendar pa rezultati raziskovalnega projekta ORC "Slovenska mladina in vojaški poklic 2000" kažejo, da bi od 135 mladih, ki so se v anketi odločili za civilno služenje, le 18 odstotkov mladih spremenilo odločitev o nadomestnem služenju vojaškega roka v civilnih strukturah, če bi se čas slednjega podaljšal (»Oporečniki«, Mladina, št. 44, 2000). Jelušičeva (Revija Obramba, št. 8, avgust 2001: 7-8) meni, da je ključ do zmanjšanja števila oporečnikov v vojaškem podsistemu. Ta očitno ni pretirano privlačen, prav tako pa ga nihče ne propagira kot racionalnejšo in ali primernejšo obliko opravljanja vojaške obveznosti. Meni tudi, da bi mlade za služenje vojaškega roka morali motivirati z zanimivimi nalogami, odprtostjo in prijaznostjo vojske, beneficijami glede delovne dobe, posebnimi dodatnimi znanji, prednostjo pri štipendijah, pri namestitvah v študentskih domovih.

Poleg vse večjega deleža nabornikov, ki se odločajo za civilno služenje, pa v Sloveniji v zadnjih letih naborni kontingent zmanjšuje tudi vse večja nesposobnost mladih za služenje vojaškega roka. Ugotovitev nabornih komisij je, da je delež nesposobnih za služenje vojaškega roka v porastu od leta 1987. Od leta 1992, ko je osip znašal 14 %, je dosegel leta 1997 že 27 % nabornega kontingenta. Od tega je bilo začasno nesposobnih 12 % in trajno nesposobnih 15 %. Najpogostejši vzroki nesposobnosti so povečanje števila duševno motenih oseb, nezrelosti osebnosti, nevroz, nagnjenosti k mamilom, bolezni mišično-kostnega sistema in veznega tkiva (Obseg in struktura SV 2010: 55).

Zdravstveno stanje mlajše populacije se, glede na podatke, verjetno dejansko poslabšuje. Po drugi strani pa lahko poizkusimo tudi z razlago, da si nekateri mladi Slovenci, zaradi spremenjenega sistema vrednot v sodobni družbi, ne želijo sedem mesecev podariti državi na takšen ali drugačen način. Menim, da bi marsikateri nabornik lahko »stisnil zobe«, zamolčal kakšno svojo manjšo poškodbo, »hibo« in v skladu s tradicionalnimi vrednotami odslužil svoj vojaški rok in postal »pravi vojak«. Mislim, da se trenutno dogaja ravno nasprotno, da

⁷⁷ Tako npr. v Italiji, Nemčiji in Avstriji civilni vojaški rok služi od 30 do 40 odstotkov vojaških obveznikov (»Oporečniki«, Mladina, št. 44, 2000.).

posamezniki svoje zdravstvene težave še poudarijo ali si jih celo izmislijo z namenom pridobiti zdravniško potrdilo o nesposobnosti.

Poseben problem predstavlja tudi zmanjševanje začetne velikosti nabornega kontingenta, ki ga določa število rojstev. To se je v Sloveniji znižalo s 15.712 v letu 1979 na 9.328 v letu 1997 oz. za 40.6 %. Vsako leto je torej bilo v povprečju rojenih 336 manj dečkov (Obseg in struktura SV 2010: 55).

Prav omenjeni trendi ter spremembe v mednarodnem okolju so služili kot vzrok za predlog sprememb zakona o vojaški dolžnosti, ki so ga vložile nekatere parlamentarne stranke⁷⁸ in katerega namen je ukinjanje splošne vojaške obveznosti v miru. Kot pravijo predstavniki MORS ima ta predlog isti cilj kot reforme, ki so jih načrtovali v ministrstvu, le da so ti reforme naravnali bolj dolgoročno, bolj premišljeno. Kot so zapisali v Splošnem dolgoročnem programu opremljanja in razvoja SV nameravajo v letih 2004-05 proučiti sistem služenja vojaškega roka in predlagati morebitne dolgoročne spremembe pri opravljanju državljanskih dolžnosti. Kotnik Dvojmoč (Revija Obramba, št.3, marec 2002) je v intervjuju dejal, da so v MORS v l. 2004 načrtovali razglasitev prehoda na popolnoma poklicno vojsko v nekajletnem časovnem obdobju.

11.5.2.5 Oborožitev in oprema Slovenske vojske

Za Slovenijo je do junija 1996 veljal embargo na uvoz orožja, zato so bili nakupi (sodobnih) oborožitvenih sistemov do takrat onemogočeni oziroma zelo oteženi. Od preklica embarga Slovenija posodablja svojo oborožitev in opremljenost, pri čemer ji sredstva zagotavlja poseben program Temeljnih razvojnih programov obrambnih sil.

Temeljna oborožitev pripadnikov SV vojske je avtomatska puška 7,62 mm M70 v različnih izvedbah. Za ognjeno podporo so pehotne enote opremljene z minometi 60, 82 in 120 mm. Za bojevanje proti oklepni sredstvom imajo pehotne enote v oborožitvi prenosne raketne sisteme tipa AT-7 Metis (Saxhorn) ter ročne metalce raket 90 mm Osa, 44 mm M57 in 64 mm Zolja. Mobilnost poleg starejših »sovjetskih« sistemov (BOV 1..) zagotavljajo tudi nove

⁷⁸ Socialdemokratska stranka, stranka Nova Slovenija in Stranka mladih Slovenije.

pridobitve lahki kolesni oklepniki Valuk (10 jih je že v uporabi, 10 jih je naročenih) ter Hummer (30 vozil)⁷⁹.

Artilerijske enote za podporo imajo v oborožitvi: 18 top-havbic 155/45 mm TN90, 18 havbic 105 mm M2A1, 4 večcevne metalce raket 128 mm M63 in 30 topov 76 mm M48B1. Protioklepne artilerijske enote imajo v svoji oborožitvi prenosne protioklepne raketne sisteme 9K111 Fagot in 9K11 Maljutka. Za boj proti ciljem v zraku imajo enote lahke prenosne raketne sisteme Igla (SA-18 Needle in SA-16 Gimlet) in Strela 2M (SA-7 Grail) ter 20 mm enocevne in trocevne topove.

V sestavi oklepnih enot je 54 tankov T-55, ki se v Sloveniji modernizirajo v M-55 S, 54 tankov M-84 in 52 oklepnih bojnih vozil BVP 80. V sestavi teh enot so še 57 mm in 30 mm dvocevna samovozna protiletalska topovska orožja.

Oborožitev in oprema enot vojaškega letalstva je relativno sodobna, saj je vsa novejšega izvora. Enote imajo v sestavi 3 šolske helikopterje B-206 (Jet Ranger), 8 večnamenskih helikopterjev B-412, transportno letalo L-410 ter 2 PC-6 Turbo Porter, 12 letal PC-9, ki so namenjena šolanju. Na določenem številu letal PC-9 se izvaja opremljanje z oborožitvijo. V sestavi učne enote so tudi lahka propelerska letala 2 L143 in 8 L242, ki so namenjena za usposabljanje pilotov rezervne sestave. Enote zračne obrambe imajo že omenjene prenosne sisteme, samovozna protiletalska topovska orožja, samovozni raketni sistem Strela 1M (SA-9 Gaskin) ter novo pridobitev baterijo (6 sistemov) samovoznega raketnega sistema Roland II.

V sestavi pomorskih sil so hitra patroljna ladja tipa Super Dvora MK2 ter lahka večnamenska plovila. Enote obalne obrambe so opremljene na enak način kot enote kopenskih sil.

Opazimo lahko, da večina oborožitvenih sistemov, ki so v uporabi v SV, izvira iz nekdanje Sovjetske zveze (oziroma so po licenci proizvedeni v drugih državah) in so že relativno zastareli. Slovenija izvaja nekatere programe modernizacije, s katerimi poizkuša izboljšati zmogljivosti sistemov, predvsem na področju nočnega delovanja, natančnosti in mobilnosti. Težave se pojavljajo tudi na področju transportnih sredstev SV ter RKB zaščitnih sredstev⁸⁰. Pomanjkljivosti so tudi pri osebni oborožitvi in opremi pripadnikov SV. Kot navaja Troha (1998: 122), v SV prihaja do velikih težav pri usposabljanju in urjenju nočnega streljanja, saj

⁷⁹ S slednjimi sistemi se opremlja predvsem 10. motorizirani bataljon Slovenske vojske oz. 1. brigada Slovenske vojske.

⁸⁰ Za podrobnejši pregled glej poglavje Oprema in oborožitev v dokumentu Obseg in struktura SV 2010.

ima od 100 kosov avtomatskih pušk približno le 10 uporabne nočne merke⁸¹. Neustreznosti in pomanjkljivosti se pojavljajo tudi v povezavi z zaščitnimi sredstvi in obleko vojakov⁸².

11.6 ocena ustreznosti urejenosti področja vlog in nalog znotraj SV

Šele od nedavnega lahko trdimo, da ima RS vzpostavljen (sodoben) sistem strateško-doktrinarnih dokumentov, ki jasno opredeljujejo ogroženost. Slednje je pogoj za opredelitev vlog in nalog SV, ciljev ter odgovornosti. Vendar pa lahko na področju nacionalno-varnostnih dokumentov še vedno zasledimo določena neskladja⁸³. Ob pregledovanju dokumentov s področja nacionalne varnosti opažam, da je v novejših dokumentih (tudi sicer) prisotnega več realizma oz. manj pretiranega optimizma. Kot dokaz slednjega naj navedem, da Doktrina vojaške obrambe RS (iz l. 1995) nalaga SV naloge, ki jih po mojem mnenju ni sposobna/zmožna uresničevati⁸⁴. Kljub omenjenemu napredku pa sem še vedno mnenja, da nekatere naloge, ki so predvidene v dokumentih, SV trenutno ni zmožna izpolniti. To je sicer razumljivo z vidika, da so te naloge predvidene za organizacijo in strukturo SV, ki se bo udejanjila šele v prihodnosti⁸⁵.

Nikjer v dokumentih s področja nacionalne varnosti ni zaslediti, kakšne so vloge oz. naloge SV v povezavi z notranjo politiko države. Edina naloga, ki bi jo lahko povezal z notranjepolitičnim področjem, je naloga iz 37. člena Zakona o obrambi, ki določa, da SV ob naravnih in drugih nesrečah v skladu s svojo organizacijo in opremljenostjo sodeluje pri zaščiti in reševanju. Delovanje vojaških oseb povezano z notranjo politiko omejuje oz. preprečuje tako Ustava RS, Zakon o obrambi kot Pravila službe v Slovenski vojski. Navedeno bom sicer podrobneje opisal v poglavju Strokovno znanje.

⁸¹ To dejstvo lahko potrdim tudi iz lastnih izkušenj pri usposabljanju v nočnem streljanju.

⁸² Vojaki nimajo zaščitnih jopičev, zaščitne maske so stare in dotrajane (sedaj sicer dobivamo nove maske), spalne vreče niso ustrezne, neustrezni so tudi posamezni deli obleke (anorak s hlačami, vetrovka, škornji...). Za podrobnejši opis glej Troha, 1998: 95-104, 122..

⁸³ Primer: razlike med dokumentoma Splošni dolgoročni program opremljanja in razvoja SV in Obseg in struktura SV 2010 glede povečevanja obrambnih izdatkov in obsega SV.

⁸⁴ Temeljna naloga SV je hiter, učinkovit in sorazmeren odgovor na vse vrste in oblike vojaškega ogrožanja in izgon nasprotnika iz države ob agresiji. Menim, da Slovenska vojska še vedno, kljub temu, da je bila Doktrina vojaške obrambe sprejeta že l. 1995, nima sredstev in zmogljivosti, da odgovori na vse vrste in oblike vojaškega ogrožanja.

⁸⁵ Glej sezname nalog, ki jih navaja Splošni dolgoročni program opremljanja in razvoja SV na str. 13 v nalogi.

SV je ciljno orientirana organizacija v smislu, da je temeljno vodilo oz. primarni cilj njenega organiziranja, njena sposobnost izvajanja temeljne naloge tj. odvrčanje morebitnega agresorja oz. izvajanje vojaške obrambe ob morebitnem napadu. S predpostavko, da je SV organizirana glede na razumske principe/načela z namenom učinkovito doseči svoje cilje glede osebja, opreme in oskrbe, pa se ne bi mogel povsem strinjati. Neustrezno stanje na tem področju je predvsem posledica dejstva, da je bila SV predolgo brez jasnih usmeritev, kakšne oborožene sile naj bi imela slovenska država v prihodnosti⁸⁶. Neposreden dokaz za tako stanje je že dejstvo, da RS šele desetletje po osamosvojitvi dokončno vzpostavlja celoten sistem nacionalnovarnostnih dokumentov. Vendar pa se tudi na tem področju obetajo boljši časi, saj je videti, da je RS vzpostavila trajnejšo vizijo o tem, kakšna naj bi bila SV v prihodnosti.

Republika Slovenija namenja relativno nizek delež sredstev za obrambo⁸⁷. V nacionalnovarnostnih dokumentih se napoveduje zvišanje teh sredstev, vendar moram ugotoviti, da se predvidene rasti ne dosega, na kar opozarjata tudi obrambni minister dr. Grizold in načelnik GŠSV brigadir Lipič. Zdi se, da je politični vrh v Sloveniji pripravljen sprejemati precej obsežne in optimistične načrte za razvoj SV, za katere pa kasneje ni pripravljen nameniti zadostnih sredstev.

Trditev, da organiziranost in struktura SV odsevajo širše cilje obrambne politike, lahko komentiramo le z ugotovitvijo, da je SV predmet širokega procesa reorganizacije in modernizacije, torej v fazi transformiranja svoje strukture in organiziranosti. Do vzpostavitve ciljnega stanja tega procesa, omenjeno predpostavko težko potrdimo, po njegovi vzpostavitvi (glede na trenutno predstavljene cilje⁸⁸) pa menim, da bi lahko podal pozitivno mnenje.

Ob ugotovitvi, da je SV z dokončanjem izgraditve sistema dokumentov nacionalne varnosti dobila ustrezne usmeritve, čemur pa morajo slediti še nujne spremembe strukture in organiziranost SV, podajam za področje vlog in nalog SV oceno USTREZNO - DELNO

⁸⁶ Ni se vedelo kako obsežna bo SV, kakšna bo njena struktura, na kakšen način se bo popolnjevala, nenazadnje ni bilo jasne predstave niti o tem kakšno oz. katero orožje in oprema se bo kupovala. Prav glede slednjega lahko sedaj v medijih opazimo komentarje, da v novi slovenski doktrini obrambe ne bo prostora za obnovljene tanke M-55S, pa tudi za na novo oborožene Pilatuse,.. (glej: »Gore starega železa«, Revija Obramba, april 2002 ter »Profesionalizacija vojske... Vsekakor, toda kako hitro?«, Revija Obramba, marec 2002).

⁸⁷ Slovenija je v letu 2000 za obrambo namenila 1,23% BDP, povprečje obrambnih izdatkov držav članic Nato pa je 2,4% BDP. Podrobnejši pregled slovenskih obrambnih izdatkov sem opisal v poglavju Delež sredstev, ki jih Republika Slovenija namenja za obrambo.

⁸⁸ Da bo SV majhna, dobro usposobljena, bolj popolnjena s poklicnimi vojaki, opremljena s sodobno oborožitvijo in opremo.

USTREZNO⁸⁹. Na osnovi omenjenih spoznanj lahko zaključim, da se je prva izvedena hipoteza, ki pravi, da ima Slovenska vojska natančno definirane in splošno sprejete vloge in naloge, vezane tako na zunanje delovanje kot na delovanje v družbi, v celoti potrdila⁹⁰.

12 Strokovno znanje

Za profesionalne oborožene sile, kot smo jih definirali na začetku, je značilno, da imajo ustrezno strokovno znanje, za uspešno uresničevanje njihovih zunanjih in notranjih naloge.

Za ustrezen prikaz področja strokovnega znanja pri pripadnikih Slovenske vojske bom tu razdelil pripadnike SV na dve temeljni kategoriji. Gre za pripadnike stalne sestave⁹¹ ter za vojaške obveznike⁹².

12.1 Stalna sestava SLOVENSKE VOJSKE

Znotraj stalne sestave lahko identificiramo (vsaj⁹³) tri kategorije osebja: častnike, podčastnike in poklicne vojake.

12.1.1 Status pripadnikov stalne sestave oz. zaposlenih v vojski

Poklicni pripadniki SV so obravnavani kot civilni uslužbenci in so podrejeni državnim pravilom ter kadrovski politiki za civilne uslužbence, ne glede na poseben položaj in razmere za delo. Nujno potrebno bi bilo spremeniti status vojakov, ki naj bi bili izločeni iz sistema javnih uslužbencev oz. bi morali njihov status kot del uslužbenskih razmerij v državnih

⁸⁹ Oceno USTREZNO sem namenil za tiste podkarakteristike, ki so povezane z opredelitvijo vlog in nalog Slovenski vojski, medtem ko sem oceno DELNO USTREZNO namenil tistim podkarakteristikam, ki zadevajo organizacijo in strukturo oboroženih sil.

⁹⁰ Kljub potrditvi te hipoteze, pa bi že tu opozoril, da glede na nekatere ugotovitve iz poglavja Vloge in naloge, na dvome glede sposobnosti SV, da predstavljene vloge in naloge dejansko izvede.

⁹¹ Gre za častnike, podčastnike in vojake, ki so poklicni pripadniki Slovenske vojske.

⁹² Gre za vojake na služenju vojaškega roka in za vojake, podčastnike in častnike rezervne sestave.

⁹³ Lahko bi razlikovali denimo tudi med kariernimi in nekariernimi častniki..

organih ustrežneje urediti. Spremembe na tem področju bo (oz. naj bi) vseboval nov Zakon o obrambi.

12.1.2 Pogoji za zaposlitev v Slovenski vojski

88. člen Zakona o obrambi navaja naslednje splošne pogoje za opravljanje poklicnega dela v SV:

- oseba mora biti državljan Republike Slovenije;
- kandidat mora biti telesno in duševno sposoben za poklicno opravljanje vojaške službe in imeti odslužen vojaški rok⁹⁴;
- kandidat mora imeti ustrezno splošno izobrazbo;
- kandidat mora izjaviti, da z dnem nastopa vojaške službe ne bo član nobene politične stranke.

Ustrezna splošna izobrazba iz tretje alineje je za kandidata za častnika visokošolska oz. univerzitetna izobrazba, podčastnik bo moral imeti zaključeno 4-letno šolo z maturo ali zaključnim izpitom, poklicni vojak pa končano 4-letno šolo IV ali V stopnje⁹⁵.

Poleg omenjenih pogojev dokument Obseg in struktura SV 2010 postavlja tudi starostne omejitve ob sklenitvi delovnega razmerja. Tako se bo v šolo za častnika SV načeloma lahko prijavil kandidat ali štipendist MORS do dopolnjenega 30-tega leta starosti⁹⁶. V šolo za podčastnika se bo načeloma lahko prijavil kandidat do dopolnjenega 25-tega leta starosti. Vojak stalne sestave se bo lahko vpisal v šolo za podčastnike do dopolnjenega 28-tega leta. Za vojaka stalne sestave se bo lahko prijavil kandidat do dopolnjenega 23-tega leta starosti.

Kdor izpolnjuje pogoje za poklicno opravljanje vojaške službe, lahko z ministrstvom sklene pogodbo o zaposlitvi kot kandidat za vojaka, podčastnika ali častnika. Pogodba se sklene:

- vojak za pet let in se nato lahko podaljšuje za enako časovno obdobje, vendar ne dalj kot do 45. leta starosti;

⁹⁴ Za ženske služenje vojaškega roka ni pogoj za sklenitev delovnega razmerja.

⁹⁵ 109. člen Zakona o obrambi določa, da se določbe tega zakona, ki določajo ustrezno stopnjo splošne izobrazbe za poklicno delo v vojski, ne uporabljajo za tiste, ki so bili pripadniki stalne sestave Teritorialne obrambe na dan 18.7.1991 in če so ob uveljavitvi tega zakona imeli najmanj 15 let skupne zavarovalne dobe. 110. člen jim nalaga, da morajo manjkajočo stopnjo splošne izobrazbe pridobiti v desetih letih po uveljavitvi tega zakona.

⁹⁶ Kandidat je lahko starejši, če se bo v šolo za častnike prijavil kot pripadnik stalne sestave SV.

- podčastnik za deset let in se nato lahko podaljšuje za časovno obdobje po pet let, vendar ne dalj kot do 55. leta starosti;
- častnik za deset let in se nato lahko podaljšuje za časovno obdobje po pet let.

Če/ko kandidat sklene pogodbo o zaposlitvi, mora uspešno opraviti vojaško strokovno usposabljanje, in sicer:

- kandidat za vojaka osnovno vojaško strokovno usposabljanje v enem letu od sklenitve pogodbe;
- kandidat za podčastnika šolo za podčastnike v enem letu od sklenitve pogodbe;
- kandidat za častnika šolo za častnike v dveh letih od sklenitve pogodbe.

V primeru, da kandidat vojaško strokovnega usposabljanja ne opravi uspešno, se pogodba o zaposlitvi prekine.

12.1.3 Vojaško šolstvo v Slovenski vojski

Potreba po novih, v Sloveniji izšolanih podčastnikih in častnikih se je pojavila z oblikovanjem SV. Tako je v začetku leta 1992 z ustanovitvijo Šole za podčastnike nastal zametek Izobraževalnega centra kot notranje organizacijske enote Ministrstva za obrambo RS. V okviru tega centra so kasneje nastale še Šola za častnike, Šola za častnike vojnih enot in Poveljniško štabna šola. Namen teh šol je, da izobražujejo kandidate in delavce na vojaških dolžnostih v skladu s posebnimi zahtevami slovenske države. V teh šolah se (pod)častniki izobražujejo dopolnilno, saj je predpogoj za takšno šolanje določena stopnja civilne izobrazbe.

Leta 1995 je v vojaškem šolstvu prišlo do vsebinske preobrazbe, saj se je Izobraževalni center MORS preoblikoval v Center vojaških šol. Center vojaških šol⁹⁷ je postal temeljna izobraževalna ustanova SV in celotnega vojaško obrambnega sistema Republike Slovenije. Temeljne naloge CVŠ so:

- Temeljno izobraževanje in usposabljanje častnikov, podčastnikov in častnikov vojnih enot ter drugih delavcev SV in MORS;

⁹⁷ V nadaljevanju bom za poimenovanje Centra vojaških šol uporabljal tudi okrajšavo CVŠ.

- Nadaljevalno izobraževanje častnikov podčastnikov in častnikov vojnih enot za poveljniške in štabne dolžnosti, specializacijo, prekvalifikacijo, gorništvu, alpinistiko, tuje jezike in delo z ljudmi;
- Znanstvenoraziskovalna dejavnost; Knjižnično-informacijska dejavnost; Prevajanje in tolmačenje

V okviru CVŠ delujejo različne šole: Šola za častnike (od februarja 1993), Šola za častnike vojnih enot (december 1993), Šola za podčastnike (ustanovljena 16. decembra 1991 na Igu⁹⁸), Poveljniško štabna šola (od februarja 1993), Športna šola in Gorska šola.

Šolanje častnikov traja 12 mesecev. Kandidati za častnike morajo imeti visokošolsko ali univerzitetno izobrazbo. Program je razdeljen na 5 faz. V prvih treh fazah sodelujejo kandidati za častnike ter kandidati za častnike vojnih enot⁹⁹, medtem ko prvi nadaljujejo svoje usposabljanje še v 4 in 5 fazi. Po peti fazi se pričakuje, da je kandidat usposobljen za vodenje enote v miru in vojni.

Šolanje podčastnikov traja šest mesecev. Kandidati morajo imeti končano srednjo šolo. Šolanje se izvaja v treh fazah: osnovno, ki je sestavljeno iz dveh faz in se izvaja v CVŠ ter specialistično v učnih enotah SV. Šolanje podčastnikov pehote rezervne sestave se izvaja v učnih enotah SV in traja sedem mesecev. Enote SV, posebno rodovske in enote posameznih služb, zaradi pomanjkanja kadrov težko organizirajo usposabljanje vojakov na služenju vojaškega roka. Usposabljanje še ni vzpostavljeno in izvajano za kandidate za podčastnike vojnih enot rodov razen pehote (Obseg in struktura SV 2010: 30).

Poveljniško štabna šola načrtuje, organizira in izvaja večmesečna izobraževanja in usposabljanja poveljnikov, poveljstev in štabnih častnikov za poveljevanje enotam in opravljanje štabnih funkcij v GŠSV in poveljstvih SV pa tudi v poveljstvih združenih operativnih sestavov mirovnihi sil. Temeljni programi, ki jih načrtuje, pripravlja, organizira in izvaja Poveljniško štabna šola so:

- Štabni program (traja 4 mesece in je pogoj za napredovanje v čin stotnika ali za štabno delo v bataljonu);

⁹⁸ Ta dan velja danes za dan Centra vojaških šol.

⁹⁹ Po tej fazi naj bi kandidat obvladal osnovna znanja za vodenje bojne enote v vojnih razmerah. Tu se konča šolanje častnikov bojnih enot.

- Višji štabni program (traja 5 in pol mesecev in je pogoj za napredovanje v čin majorja, za poveljevanje bataljonu ali za štabno delo v brigadi);
- Generalštabni program (traja 5 mesecev in je pogoj za napredovanje v čin polkovnika, ali za osnovno štabno delo v GŠSV ter za poveljevanje operativnemu poveljstvu ali združenim namenskimi silam)
- Usposabljanje poveljnikov od nivoja čete do nivoja brigade in tečaj nacionalne obrambe.

V Gorski šoli se kandidati usposabljujejo za osnovno, nadaljnjo in specialistično usposabljanje v gorništvu, alpinistiki, reševanju in smučanju. Namen Športne šole je pripravljanje vojaških športnih reprezentanc in tekmovanj ter služenje vojaškega roka športnikov.

12.1.3.1 Dilema o vzpostavitvi vojaške akademije

V Sloveniji se je pred časom, kot reakcija na pobudo Univerze v Mariboru in MORS, v (strokovni) javnosti odvijala debata o ustanovitvi vojaške akademije. Nekateri zagovorniki ustanovitve so postavljali vprašanje, ali enoletni program Šole za častnike zagotavlja izobrazbo slovenskega častnika, ki bi bila primerljiva s častniki držav članic NATO¹⁰⁰. Kotnik Dvojmoč (1999: 67) meni, da je na civilnem izobraževalnem sistemu utemeljeno vojaško šolstvo za majhno državo, kot je Slovenija, z relativno majhnimi potrebami po častniškem kadru ter omejenimi materialnimi in kadrovskimi viri, nedvomno dobra in predvsem racionalna rešitev. Problematično je le to, da izhodiščna ideja v nadaljevanju ni bila izpostavljena kritičnemu vrednotenju, zaradi česar ta sistem ni optimalen oz. ni dodelan do konca¹⁰¹. Kotnik Dvojmoč (1999: 67) meni, da je sedanji sistem sicer dober za pridobivanje nekariernih častnikov, medtem ko je za pridobivanje kariernih častnikov, ta sistem neustrezen, saj kandidati pridejo v stik z vojaško organizacijo prepozno oz. po končanem višješolskem ali visokošolskem izobraževanju, ko je njihova sekundarna socializacija že zaključena. Ob koncu lahko sklenem, da je debata o vzpostavitvi akademije zamrla, sistem vojaškega šolstva pa je ostal praktično nespremenjen.

12.1.4 Sestava častniškega in podčastniškega zbora glede na njihovo strokovno izobrazbo

¹⁰⁰ Za primer glej Zgaga: »Vojaško šolstvo«, Revija Obramba, št. 6, 1997.

¹⁰¹ Kotnik predlaga model izobraževanja častnikov po sistemu sekvenčne ločenosti, vendar dolgoročne vzporednosti splošnega izobraževalnega procesa na civilnih izobraževalnih ustanovah in vojaško-strokovnega izobraževanja, usposabljanja in urjenja v vojaški organizaciji. Podrobneje glej v Kotnik Dvojmoč, 2000, str. 342-348.

Glede na rezultate ankete¹⁰², ki je bila opravljena v decembru 1993 in januarju 1994, lahko ugotovimo, da je častniški (in podčastniški) zbor v SV¹⁰³ precej pisan. Prvi častniški čin so anketirani častniki dobili na različne načine: 53,2% v šolah za rezervne častnike na služenju vojaškega roka v nekdanji JLA, 31,2% v vojaških akademijah nekdanje JLA, 7,8% skozi študij splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite ali kasneje obramboslovja in 6,5% na kakšen drug način. Lahko predvidevamo, da je danes slika precej drugačna.

Na vprašanje »Kje ste bili zaposleni, preden ste se zaposlili kot častnik v današnji TO?« so anketirani častniki podali naslednje odgovore: 21,1% jih je bilo častnikov v nekdanji TO, 1,3% podčastnikov v TO, 27,3% jih je bilo oficirjev v JLA, 0,0% podčastnikov JLA, 1,3% jih je bilo zaposlenih v policiji (oziroma milici), 5,2% v upravnih organih za obrambo, 24,7% v gospodarstvu, 7,8% predstavlja to delo prvo zaposlitev, 5,2% pa se jih je odločilo za odgovor »drugo«.

V sedanji SV lahko pripadnike častniškega zbora in podčastnike, lahko glede na omenjeni spremenljivki, razporedimo v naslednje kategorije (povzeto po Kotnik Dvojmoč, 2000 : 325):

- nekdanji aktivni oficirji in podoficirji JLA, ki so vojaško izobrazbo pridobili na vojaških šolah v nekdanji SFRJ;
- nekdanja stalna sestava TO, ki je vojaško izobrazbo izjemoma pridobila na vojaških šolah v nekdanji SFRJ in praviloma v kateri od šol za rezervne oficirje;
- nekdanji rezervni oficirji in podoficirji bivših jugoslovanskih oboroženih sil (JLA in TO) s činom, pridobljenim v kateri od šol za rezervne oficirje – z različnimi stopnjami formalne izobrazbe in civilnimi poklici;
- častniki in podčastniki z različnimi stopnjami formalne izobrazbe in civilnimi poklici, ki so častniški čin pridobili šele z usposabljanjem v izobraževalnem sistemu TO RS in SV;
- častniki in podčastniki, ki so v TO RS prišli iz slovenske milice in kasneje policije;
- diplomirani obramboslovci, ki so častniški čin pridobili prek stažiranja v enotah JLA ali kasneje že pred univerzitetnim študijem v kateri od šol za rezervne oficirje.
- častniki in podčastniki, ki so izobrazbo pridobili v tujini.

¹⁰² Anketo je opravil Obramboslovni raziskovalni center Fakultete za družbene vede. V raziskavo je bilo vključenih 100 častnikov, vprašalnik pa je izpolnilo 77 častnikov, kar je tudi velikost vzorca. Podatke iz ankete sem povzel po članku »Naši častniki niso pretirani optimisti«, Revija Obramba št. 12, 1995: 8-9.

¹⁰³ Oziroma v Teritorialni obrambi, kot so se slovenske obrambne sile v času ankete še imenoval.

Na prvi pogled bi lahko dobili vtis, da tako strokovno pisana kadrovska struktura častniškega zbora bogati SV, saj imajo posamezniki različna znanja, izkušnje, poglede..., ki so odraz različnih sredin, v katerih so delovali. Vendar pa moramo na žalost v tem primeru pokazati predvsem na slabosti. Kot ugotavlja Kotnik Dvojmoč (1997: 97) so bili častniki in podčastniki Slovenske vojske v splošnem, kot tudi v vojaškostrokovnem izobraževalnem procesu izpostavljeni različnim socializacijskim vplivom in procesom. Zaradi tega se v SV srečujemo s pravim konglomeratom vrednot in poklicnih ter profesionalnih etik. Zato bi bilo treba resno razmisliti o oblikovanju in izvajanju primernih, vendar omejenih in ciljno usmerjenih resocializacijskih programov, s katerimi bi dosegli tako nujno potrebno poenotenje vrednot in utrditev vojaške poklicne in profesionalne etike (Kotnik Dvojmoč 1997: 97).

Glede na omenjeno lahko ugotovimo, da v SV, zaradi nehomogenosti (predvsem) častniškega zbora ni kohezivnosti. Lahko bi šli še dlje in se pridružili tistim, ki opozarjajo, da v SV poteka dolgotrajen spor med t.i. teritorialci ter t.i. akademci¹⁰⁴. V Sloveniji so po osamosvojitveni vojni zaradi primanjkljaja vojaške inteligence tudi zelo visoke poveljniške položaje zasedli herojski poveljniki s pomanjkljivo splošno in strokovno izobrazbo (Kotnik Dvojmoč, 2000: 329), katere tudi v prihodnosti v veliki meri niso pridobili. V povezavi s tem se pojavijo tudi položajni čini, ki so omogočili pridobitve visokih činov kljub neizpolnjevanju pogojev za pridobitev slednjih. Peinkihher (1997: 150) meni, da so ob nastajanju slovenske vojske edini profesionalni častniški kader predstavljali častniki, ki so prišli iz JLA. Slednji so *»zaradi svoje strokovnosti in izkušenj so praktično postali nelojalna konkurenca za visoke položaje v štabih in poveljstvih enot TO, ki so jih v glavnem zasedali rezervni častniki brez ustrezne stopnje splošne, strokovne izobrazbe ter potrebnih vojaških izkušenj«* (Peinkihher, 1997: 150). Vendar je bilo po l. 1992 častnikom iz JLA praviloma onemogočeno zasedanje visokih položajev, napredovanje ter dodatno izobraževanje v tujini. Čeprav za tako diskriminacijo ni bilo zakonske podlage, se je ta v praksi učinkovito izvajala. Na najvišjih položajih so se nahajali častniki brez izobrazbe in izkušenj¹⁰⁵, med visokimi častniki (brigadirji in generali) pa se nahajajo tudi častniki, ki imajo samo srednjo izobrazbo (Peinkihher, 1997: 150).

¹⁰⁴ Za primer glej *»Novi zmagovalci«*, Revija Obramba, št. 12, december 2001 ali intervju z brigadirjem Lipičem v Dnevniku, 19.5.2001 (*»Te vojske ne bomo naredili le dobre, ampak odlično«*).

¹⁰⁵ Prva načelnika Generalštaba Slovenske vojske Slapar (še načelnik RŠTO) in Gutman sta imela končano višjo šolo ter šolo rezervnih oficirjev (Peinkihher, 1997: 150).

12.1.5 Splošna izobrazba častniškega kadra Slovenske vojske

Kot je že bilo omenjeno v delu, ki se je dotikal strokovne izobraženosti slovenskih častnikov, se problemi/nedoslednosti pojavljajo tudi na področju splošne izobraženosti. V Zakonu o obrambi je natančno navedeno, kakšno splošno izobrazbo imajo (oz. bi morali imeti) častniki, podčastniki in vojaki Slovenske vojske¹⁰⁶.

Ponovno se vrnimo na raziskavo Sedanjost in prihodnost vojaškega poklica v Evropi iz l. 93/94, ki vsebuje tudi splošno izobrazbeno strukturo takratnega slovenskega častniškega zbora. Sam sem poizkušal dobiti novejša podatke, vendar so ti nedostopni oz. niso objavljeni, zato se strinjam s zaključkom Kotnik Dvojmoča (2000: 330), da so ti tako sporočilni, da jih je treba skrivati ne samo pred širšo, ampak celo pred strokovno in znanstvenoraziskovalno javnostjo.

Anketa je prikazala naslednjo strukturo splošne izobraženosti častnikov: 1,3% (oz. eden anketiranec) z nedokončano 2 do 3-letno strokovno šolo, 3,9% jih je imelo končano 2-3 letno strokovno šolo, 18,2% z končano srednjo šolo, 19,5% z nedokončano višjo ali visoko šolo, 14,3% ima dokončano višjo šolo, 41,6% je imelo končano visoko šolo, fakulteto, specializacijo, magisterij, doktorat.

Menim, da bi bilo te podatke dobro primerjati z že navedenimi podatki, ki kažejo, kje so slovenski častniki pridobili strokovna znanja, tudi v luči domnevnega zapostavljanja bivših stalnih oficirjev JLA, ki so končali vojaško akademijo (31,2 %). Če k tem prištejemo še 7,8%, ki so splošno izobrazbo pridobili skozi študij SLO in DS oz. obramboslovja, pridemo do ugotovitve da je, poleg slednjih, le 16,6% častnikov imelo ustrezno stopnjo splošne izobrazbe.

Seveda je opisano stanje pomanjkljive splošne izobrazbe slovenskih častnikov razložljivo z dejstvom, da je slovenska vojska nastajala »na novo«, hitro in iz nujne potrebe¹⁰⁷. Razumljivo je tudi zaradi dejstva, da je anketna pola bila izpolnjevana ob koncu l. 1993 oz. na začetku l. 1994, torej dve leti in pol od vzpostavitve slovenske državnosti; v tako kratkem obdobju

¹⁰⁶ Glej poglavje Pogoji za zaposlitev v Slovenski vojski.

¹⁰⁷ Posledica napada JLA na Slovenijo junija 1991. Ta napad je hkrati prekinil debato o vprašanju na kakšen način si bo Slovenija zagotavljala svojo nacionalno varnost. Za podrobnejši pregled glej v Jelušič, 1997: 160-164.

stanja na področju izobrazbe ni bilo mogoče izboljšati¹⁰⁸. Problematično pa ostaja, da osebje, ki je zasedalo častniške položaje in ni imelo ustrezne splošne izobrazbe, tega ni doseglo niti kasneje, kar dokazuje tudi navedba iz dokumenta Obseg in struktura SV 2010, da je izobrazbena struktura dela stalne sestave še vedno nižja od formacijsko zahtevane¹⁰⁹. V povprečju ima ustrezno stopnjo splošne izobrazbe, glede na formacijski čin okoli 62% vseh častnikov in podčastnikov stalne sestave SV (Obseg in struktura SV 2010: 32). K zaključku, da se izobrazbena struktura ne izboljšuje (dovolj hitro), nas napeljuje tudi prikaz študijskih rezultatov skupine izrednih študentov obramboslovja, ki je bila v študijskem letu 1991/92, sestavljena iz pripadnikov častniškega zbora TORS.

Tabela 4: Študijski rezultati izredne skupine študentov obramboslovja

IZREDNA ŠTUDENTOV OBRAMBOSLOVJA IZ ČASTNIŠKEGA ZBORA TORS, V ŠTUDIJSKEM LETU 1991/92, 111	VI. STOPNJA IZOBRAZBE IN NEPOSREDEN VPIS V TRETJI LETNIK 29	DOSLEJ DIPLOMIRALO 7
		TRENTUTNO VPISANIH: V 4. LETNIK: 0 ABSOLVENTI:0 PROŠNJE ZA NADALJEVANJE:0
		OSIP 22 oziroma 75,9%
	V. STOPNJA IZOBRAZBE IN VPIS V PRVI LETNIK 82	DOSLEJ DIPLOMIRALO 2
		TRENTUTNO VPISANIH: V 4. LETNIK: 0 ABSOLVENTI:8 PROŠNJE ZA NADALJEVANJE:7
		OSIP 65 oziroma 79,3%

Vir: Kotnik Dvojmoč, Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav, str. 331.

Stanje na tem področju pa se kljub vsemu nedvomno izboljšuje. To lahko sklepamo iz dejstva, da nove častnike SV dobiva iz svojega sistema vojaškega šolstva, ki je ne glede na posamezne kritike vzpostavljen in deluje. Kandidati morajo pred začetkom svojega strokovnega izobraževanja izpolnjevati vse pogoje, med katerimi je tudi zahtevana stopnja splošne izobrazbe. Lahko torej z gotovostjo trdimo, da problema nezadostne splošne izobrazbe pri novih častnikih ni. Še vedno pa so v SV zaposleni častniki, ki ne izpolnjujejo danega pogoja,

¹⁰⁸ V tem času je namreč nemogoče dokončati tudi višjo šolo.

¹⁰⁹ Navedeno je, da imajo najustreznejšo izobrazbeno strukturo podčastniški čini, najslabšo pa častniški čini od podporočnika do stotnika (Obseg in struktura SV: 31)

zato je nujno potrebno najti rešitev, za izobraževanje že zaposlenih častnikov oz. njihovo premestitev na delovna mesta, za katera izpolnjujejo vse pogoje.

12.2 Vojaki na služenju vojaškega roka in rezervna sestava

Kljub temu, da MORS v svojih dokumentih, načrtih in izjavah svojih uslužbencev napoveduje postopno strukturalno profesionalizacijo oz. možnost, popolnoma poklicnih OS in kljub predlogom, ki so se pojavili v javnosti, da se na tako obliko OS preide takoj, splošna vojaška obveznost ostaja trenutna slovenska realnost.

12.2.1 Splošna vojaška dolžnost

Splošno vojaško obveznost ureja Zakon o vojaški dolžnosti Ur.l. RS, št. 18/1991¹¹⁰, sprejet 18. aprila 1991. Vojaška dolžnost, v skladu z omenjenim zakonom, obsega naborno dolžnost, dolžnost služenja vojaškega roka in služenje v rezervi. Naborna dolžnost velja za vse moške državljane, zadnji dve dolžnosti pa za tiste, ki so sposobni za vojaško službo. Državljanji imajo tudi pravico do ugovora vesti vojaški dolžnosti zaradi religioznih, filozofskih ali humanitarnih razlogov.

Naborna dolžnost nastane v koledarskem letu, v katerem je nabornik dopolnil 17 let. Na naboru ocenjujejo sposobnost nabornika za vojaško službo ter določijo rod oziroma službo, v kateri bo nabornik služil vojaški rok. Vojaški rok traja 7 mesecev. Na služenje tega se naborniki, ki jih naborna komisija oceni kot sposobne ali kot delno sposobne, praviloma pošljejo v koledarskem letu v katerem napolnijo 19 let¹¹¹. Vojaški obvezniki, ki odslužijo vojaški rok, so dolžni služiti v rezervnem sestavu.

12.2.2 Usposabljanje na služenju vojaškega roka

GŠSV je v aprilu 2001 začel spreminjati mirnodobno strukturo SV, čemur je julija 2001 sledila sprememba v organizaciji in izvajanju usposabljanja vojakov na služenju vojaškega roka. Nov sistem usposabljanja temelji na usposabljanju v učnih enotah. Učna enota ima

¹¹⁰ Ur.l. RS, št. 18/1991, 2614/1995 Odl.US, 74/1995, 43/2001 Odl.US: U-I-434/98-14.

¹¹¹ Oziroma se jih napoti po končanem šolanju – praviloma pa do 27 leta.

lastno strukturo, sestavljeno iz učnih skupin. Več učnih enot se združuje v učni bataljon. Prvo fazo usposabljanja vojakov bodo, namesto sedanjih 23 enot, izvajali štirje učni bataljoni pehote in sicer štirikrat letno¹¹².

Prva faza usposabljanja traja sedem tednov. Vojaki v tem času pridobijo znanje za opravljanje osnovnih bojnih nalog vojaka posameznika. Ob zaključku faze se pridobljeno znanje preveri, pri čemer dosežena stopnja usposobljenosti vpliva na izbiro vrste usposabljanja v drugi fazi oziroma na rod in službo, kamor bo posamezen vojak napoten. Druga faza usposabljanja traja devet tednov in poteka v učnih enotah rodov¹¹³. V njej se vojaki usposabljujejo za posamezne osnovne vojaško evidenčne dolžnosti, to pomeni za opravljanje nalog v okviru posadke oziroma oddelka. Po končani drugi fazi se ponovno izvede preverjanje dosežene stopnje usposobljenosti in vojaki se na podlagi rezultatov napotijo v tretjo fazo usposabljanja.

Glede na dosežene rezultate v prvih dveh fazah se bo vojake razporejalo v A oziroma B enote. Enote A zagotavljajo bojno pripravljenost SV, zato se bodo popolnjevale s tistimi vojaki, ki bodo dosegali najboljše rezultate. V tretji fazi se vojaki A enot skupaj s pripadniki stalne sestave dodatno usposabljujejo na taktičnih urjenjih in vajah ter na bojnih streljanjih. Vojaki, ki bodo razporejeni v enote B, ki zagotavljajo delovanje SV, pa se bodo v tretji fazi usposabljali in izvajali naloge za oskrbo, vzdrževanje opreme, tehnike, sredstev in oborožitve, za delo v skladiščih ter varovali objekte SV.

Novi sistem omogoča boljšo usposobljenost vojaka za opravljanje mirnodobnih nalog in nalog v vojnih enotah ter hkrati zmanjšuje razlike med usposobljenostjo vojakov. Sistem namreč poleg racionalizacije finančnih sredstev prinaša tudi koncentracijo učnih in drugih materialnih sredstev ter usposabljanje posebej pripravljenega osebja, kot tudi večji pregled nad kakovostjo usposabljanja in lažje dopolnjevanje programov. Model novega sistema služenja vojaškega roka tudi predvideva, da se bodo vse učne enote in bataljoni po l. 2003 postopoma združili v enoten center za usposabljanje, kar bi omenjene pozitivne lastnosti novega sistema še okrepilo.

Ameriški opazovalci so kot enega največjih problemov v zvezi z urjenjem nabornikov v Sloveniji poudarili prav neobstoj enotnega centra za urjenje, v katerem bi obstajal enoten

¹¹² V mesecu januarju in juliju bodo vojaki prihajali v Maribor, Ptuj ter v Novo mesto, aprila in oktobra pa v Ilirsko Bistrico in na Vrhniko.

¹¹³ Usposabljanje poteka v učnih bataljonih pehote, učnem bataljonu oklepno-mehaniziranih enot, v učnih enotah artilerije, zračne obrambe, inženirstva, zvez, pomorstva, protioklepni enot in v učnem centru logistike.

program in standardi urjenja¹¹⁴ (DRS: 93). Izgradnjo takega centra mora spremljati tudi izdelava doktrine usposabljanja: priročniki z opisanimi veščinami za posameznika, tehnični priročniki, priročniki ocenjevanja posameznika in ocenjevanje enote. Ameriški opazovalci tudi omenjajo, da je tak center sicer obstajal, vendar pa so študije ugotovile, da se jim urjenje v enotah bolj izplača v smislu izrabe kadra in objektov (DRS: 93). Popolnoma se strinjam z njihovo oceno (DRS: 93), da je usposabljanje le delno-izurjenih vojakov težko opravičevati kot nekaj, kar se izplača.

Tudi sicer je v poročilu ameriške ocenjevalne skupine moč zaslediti dvom o učinkovitosti urjenja in posledično o izurjenosti vojakov, ki služijo vojaški rok kot tudi tistih, ki so po zaključku tega razporejeni v rezervno sestavo SV. Njihova ocena se seveda nanaša na star sistem usposabljanja vojakov, saj ocene o učinkovitosti novega še niso na voljo. Ob omenjenem neobstoju enotnega centra za urjenje so poudarili predvsem naslednje pomanjkljivosti:

- Zaradi kratkega obdobja služenja vojaškega roka je poudarek na urjenju individualnih veščin in veščin posadke oz. skupine, časa in sredstev za urjenje na nivoju čete in višje pa je zelo malo¹¹⁵. Vojaški rok je prekratek tudi glede na povečano kompleksnost tehnologije modernih oborožitvenih sistemov in operacij, ki jih izvajajo sodobne oborožene sile. (DRS: 61, 63)
- Enotni standardi urjenja sicer obstajajo, vendar, zaradi odsotnosti standardiziranih meril, ki bi ocenjevale učinkovitost urjenja, ni jasno, ali je bilo to urjenje znotraj posameznih enot učinkovito. (DRS: 61)
- Po začetnem urjenju (1. in 2. faza) vojaki v matični enoti služijo le štiri mesece, v katerih se morajo seznaniti z kompleksnostjo vodnega, četrtega in bataljonskega bojnega urjenja. To časovno obdobje je prekratko, da se razvijejo skupinske veščine potrebne za delo v dobro izurjeni enoti ter da se te veščine prenesejo v rezervno sestavo. Zaradi dejstva, da vsi naborniki istočasno pridejo in odidejo iz enote (85% osebja enote), ta enota ne more razviti bojne učinkovitosti nad nivojem skupine/oddelka. (DRS: 66, 93)

¹¹⁴ S takim centrom bi se pripadnike stalne sestave razbremenilo nalog, povezanih z urjenjem nabornikov, kar je sedaj njihova glavna zadolžitev in se jim omogočilo opravljanje drugih nalog: lastno pripravlanje, urjenje, izobraževanje, spoznavanje nove tehnike, taktike...

¹¹⁵ Menijo, da so slovenske enote so delno izurjene po Nato standardih na nivoju oddelka, na nivoju voda in čete pa niso več primerljive z enotami OS držav Nato.

- Premalo je tudi bojnega streljanja oz. streljanja z ostrimi naboji na vseh bojnih sistemih ter realističnega urjenja. Urjenja na simulatorjih je sicer precej, vendar so v nekaterih primerih na voljo simulatorji (predvsem za starejša orožja). (DRS: 64, 94)

Ocenjevalci v DRS (str. 64) utemeljujejo svojo tezo o premajhni količini bojnega streljanja na vseh oborožitvenih sistemih z empiričnimi podatki¹¹⁶.

Tabela 5: Podatki o streljanju z bojnim strelivom

Sovprežni tankovski mitraljez	250 nabojev
Avtomatska puška	250 nabojev
Sovprežni mitraljez bojnega vozila pehote	250 nabojev
Ročne bombe	12
Protiletalski tankovski mitraljez	50 nabojev
20 mm top bojnega vozila pehote	136 izstrelkov
Vodeni protioklepni izstrelki	5-6 na generacijo nabornikov (vsak strelec se uri na simulatorju, le najboljši pa izstreli bojni izstrelak)
Ročna protioklepna orožja	1 na vsako generacijo nabornikov
20, 30, 40 in 57 mm protiletalska artilerija	Ker ni poligona za streljanje s protizračnim orožjem streljajo le na zemeljske tarče
Dnevno streljanje z tankovskim topom	12 izstrelkov
Nočno streljanje z tankovskim topom	Izvršeno z vstavljeno 20 mm cevjo

Vir: Defense Reform Study, str. 64.

Tudi Kotnik Dvojmoč (2000: 369) meni, da je povprečen vojak po koncu služenja vojaškega roka nezadostno izurjen. Izpostavlja »predvsem (1) preveč nestrukturiranega časa, kar je eden večjih problemov mirnodobnih OS; (2) pomanjkanje učnih sredstev (shem, maket, prerezov, modelov, trenažerjev..) in (3) premalo ali sploh nobenega (tankisti, minometalci, artilerijci) bojnega streljanja. Dokaj natančna, čeprav samo delna empirična kazalca za ocenjevanje izurjenosti sta lahko (1) število dni dejanskega urjenja in usposabljanja ter (2) število izstreljenih nabojev med služenjem vojaškega roka. Ker je povprečne podatke za celotno SV težko dobiti navajamo podatke ene od enot SV. Od 227 dni celotnega vojaškega roka jih je bilo za dejansko urjenje in usposabljanje v operativnih postopkih porabljenih samo 110, ostalih 117 pa je bilo porabljenih za naslednje (ne)aktivnosti: 14 dni postrojitevno pravilo, 8 dni novoletni prazniki, 34 dni odsotnost ob vikendih, 5 dni zadnji teden pred zaključkom vojaškega roka, 7 dni izostanki zaradi zdravstvenih razlogov, 49 dni stražarske službe. Če k temu dodamo, da so obvezniki v tem času izstrelili 26-30 nabojev, je predstava o (ne)izurjenosti slovenskega vojaka popolna« (Kotnik Dvojmoč, 2000: 369).

¹¹⁶ Podatke so pridobili prek Ministrstva za obrambo RS.

12.2.3 Usposabljanje rezervne sestave Slovenske vojske

Vojak, ki odsluži vojaški rok je razporejen v rezervno sestavo do dopolnjenega 50. oz. za rezervne častnike, do 60. leta starosti. Vojaškim obveznikom v rezervnem sestavu upravni organ, pristojen za obrambne zadeve, glede na potrebe po popolnitvi oboroženih sil, določi in sporoči vojni raspored v vojaških enotah oziroma vojaških zavodih. Dolžnost služiti v rezervnem sestavu se izvršuje z udeležbo obveznikov na vojaških vajah, tečajih in drugih oblikah vojaškega usposabljanja oz. z vpoklicem v vojaško službo v vojno sestavo SV. skupno lahko vojaške vaje za vojake v rezervi in rezervne podčastnike trajajo do 5, za rezervne častnike pa do 10 mesecev. Polovico skupnega trajanja vojaških vaj se praviloma opravi v 10 letih po odsluženem vojaškem roku.

Dokument Obseg in struktura SV 2010 načrtuje, da se bo vsako leto na večdnevni vojaških vajah usposabljal 25% enot, katere se dejansko razporedijo na teren in izvajajo urjenja na ravni enote¹¹⁷, preostalih 75% enot, ki ni vključenih v to obliko usposabljanja, pa bo v štiriletnem ciklusu vsako leto morale izvesti eno vajo enote ter eno do dve urjenji. Eno do dvodnevna urjenja - kondiciranja¹¹⁸ izvajajo vsi specialisti, ki so načrtovani za tovrstno usposabljanje, ne glede na prejšnje vaje. Za vsako leto se načrtuje tudi večje urjenje, na katerem sodeluje od 2,000 do 4,000 vojakov¹¹⁹. Namen teh vaj je poudariti pomen skupnega urjenja rodov.

Splošni dolgoročni program navaja podatek, da je razmerje med stalno in rezervno sestavo SV 1:10, kar kaže na poudarjanje pomena ter (pre)obsežnost rezervne sestave. Prav zato je presenetljivo, da se v Sloveniji pomen rezervne sestave zapostavlja; slednje se kaže v premalo pogostih, prekratkih, premalo obsežnih in posledično neproduktivnih vojaških vajah. Kot ugotavlja Kotnik Dvojmoč (2000: 371, 372) iz »količinske usmerjenosti pri oblikovanju rezervne sestave SV izhajajo težave pri zagotavljanju (1) primerne in popolne oborožitve in opreme za tako številne rezervne enote (2) ustreznega podčastniškega in častniškega kadra, (3) ustrezne funkcionalne, strukturne in organizacijske podobe rezervne sestave in njihove povezanosti in ter delitve dela s STAS, (4) odzivnosti na vojaške vaje in motiviranosti za delo,

¹¹⁷ Med temi urjenji se ocenjuje bojna sposobnost enot (DRS: 69).

¹¹⁸ Pri tem mi ni jasno kakšen je dejanski namen enodnevni vaj oz. kondicioniranj, ki se pojavljajo največkrat, saj v enem oz. dveh dneh gotovo ni mogoče izboljšati fizične pripravljenosti posameznika.

¹¹⁹ Primeri takih vaj so Odločni odgovor 2001, Odločni odgovor 2000, Drava 96, idr.

(5) posledične nezadostne razvitosti morale in kohezivnosti v enotah in končno (6) potrebne ravni bojne pripravljenosti in pričakovane učinkovitosti bojnih enot.«

Da usposobljenost rezervne sestave predstavlja problem priznava tudi načelnik GŠSV brigadir Lipič, ki je izjavil, da v zadnjih letih ni bilo ustreznega usposabljanja za rezervno sestavo predvsem zaradi pomanjkanja denarja, delno pa je usposabljanja ovirala tudi reorganizacija, saj v GŠSV iz leta v leto niso vedeli, katere enote bodo še ostale (»Te vojske ne bomo naredili le dobre, ampak odlično«, Dnevnik, 19.5.2001).

12.3 ocena ustreznosti urejenosti področja strokovnega znanja znotraj SV

Vstop v SV ter imenovanje na različne dolžnosti oz. položaje znotraj nje je vsekakor pogojevan z izpolnjevanjem ustaljenih standardov¹²⁰, za pridobitev določenega statusa v SV pa mora kandidat opraviti tudi predpisana usposabljanja in urjenja. Menim, da se trenutno ti standardi spoštujejo oz. novi pripadniki SV te standarde izpolnjujejo. Teh standardov pa se ni upoštevalo (vsaj ne v celoti) ob nastajanju SV. Tu mislim predvsem na to, da se je tedaj v SV (oziroma takrat še v TO) sprejemalo posameznike in se jih imenovalo na podčastniške ali častniške položaje, kljub nezadostni splošni (in tudi strokovni) izobrazbi. To je bilo v začetku sicer razumljivo in opravičljivo, vendar pa se stanje na tem področju v naslednjih letih ni bistveno popravilo oz. rečeno bolje, stanje še vedno ni zadovoljivo.

SV ima vzpostavljen svoj sistem vojaškega šolstva, ki kljub nekaterim kritikam¹²¹ zagotavlja usposobljen častniški in podčastniški kader. Urjenja in usposabljanja poklicnih vojakov s katerimi se sedaj popolnjuje "nove enote"¹²², ki bodo v prihodnosti v celoti popolnjene s poklicnimi vojaki, nisem opisoval. Gre za relativno novo prakso v SV za katero nisem zasledil nobenih podrobnejših podatkov, vsekakor pa je moški del poklicnih vojakov svojo osnovno vojaško izobrazbo pridobil na služenju vojaškega roka, zato sem ocenjeval primernost tega.

¹²⁰ Izpolnjevanje starostnih pogojev, psihofizičnih pogojev, pogoji povezanih z izobrazbo. Omenjene standarde oz. pogoje opredeljujejo Zakon o obrambi, Obseg in struktura SV 2010, Zakon o vojaški dolžnosti.

¹²¹ Pojavljajo se predlogi za izboljšanje vojaškega šolstva, pred časom pa se je v Sloveniji tudi odvijala diskusija o možni vzpostavitvi vojaške akademije.

¹²² Primer 10. bataljon SV, v bližnji prihodnosti pa se načrtuje tudi vzpostavitev in popolnjevanje 20. bataljona.

V sistemu usposabljanja na služenju vojaškega roka lahko identificiramo precejšnje pomanjkljivosti. Vojaški rok je prekratek, da bi se vojake uspešno izurilo za delovanje na vedno bolj kompleksnih oborožitvenih sistemih in vojaški opremi, prekratek, da bi vojaki lahko obvladali kompleksno sodobno taktiko in prekratek, da bi se vojaki izurili za kompleksno delovanje v okviru večjih enot (četa, bataljon..). Poseben problem predstavlja tudi odsotnost enotnih standardov urjenja in enotnega ocenjevanja tega. V SV so sicer julija 2001 pričeli z novim sistemom usposabljanja na služenju vojaškega roka, ki naj bi ta problem (postopoma) v celoti premostil. Vojaki na služenju vojaškega roka izvedejo premalo realističnega urjenja, urjenja na simulatorjih ter streljanja z ostrim strelivom. Neustrezno je tudi urjenje pripadnikov rezervne sestave SV¹²³.

Znotraj SV je potrebno čimprej ustrezno urediti status pripadnikov SV, ki so sedaj, kljub specifičnosti njihovega dela, izenačeni z uslužbenci v državni upravi. Takšna ureditev statusa prav gotovo ne prispeva k večjemu zanimanju posameznikov za opravljanje dela v SV.

V skladu z omenjenimi zaključki bi za področje strokovnega znanja v SV podal oceno DELNO USTREZNO. Izvedeno hipotezo, ki pravi, da pripadniki Slovenske vojske nimajo strokovnega znanja, potrebnega za uspešno in učinkovito izvrševanje njihovih zunanjih in notranjih nalog, pa bi, kljub vidnemu napredku na področju v zadnjem času, v skladu z omenjenimi zaključki potrdil.

13 NAPREDOVANJE

Ena od značilnosti profesionalnih oboroženih sil je tudi napredovanje, ki temelji na dosežkih. Pri napredovanju govorimo o napredovanje vojaškega osebja in civilnih uslužbencev iz nižjih na višje stopnje. Čin je naslov, ki pripada določeni stopnji. Kot definicijo čina lahko uporabimo tudi Podbregarjevo (1998: 33) ugotovitev, da v vojaški hierarhiji pomeni čin ustrezno stopnjo usposobljenosti za izvajanje strokovnih vojaških nalog. Čin nam navzven kaže častnikovo izurjenost in izkušnje.

13.1 Čini v Slovenski vojski

¹²³ Urjenje je premalo pogosto in intenzivno.

Slovenska vojska ima svoj sistem činov, ki je opredeljen z 61. členom Zakona o obrambi v, ki navaja naslednje vrste činov:

- za vojake in slušatelje vojaških šol poddesetnik in desetnik;
- za podčastnike, slušatelje šole za častnike ter šole za častnike vojnih enot vodnik, višji vodnik, štabni vodnik in praporščak;
- za častnike in generale podporočnik, poročnik, stotnik, major, podpolkovnik, polkovnik, brigadir, generalpodpolkovnik in generalpolkovnik;
- mornariški častniški in admiralski čini so podporočnik, poročnik korvete, poročnik fregate, kapitan korvete, kapitan fregate, kapitan bojne ladje, kapitan, viceadmiral in admiral;
- 3. odstavek 61. člena določa, da imajo podčastniki in častniki, ki imajo nižji čin, kot je predpisan za dolžnost, ki jo opravljajo v stalni ali v vojni sestavi, pravico do naslovnega čina, ki preneha, ko prenehajo opravljati dolžnost.

13.2 Podeljevanje činov

Glede podeljevanja činov 62. člen Zakona o obrambi določa, da se:

- v čin poddesetnika ali desetnika lahko poviša vojak ali slušatelj vojaške šole;
- vojaškemu obvezniku lahko podeli čin vodnika, če izpolnjuje predpisane pogoje in je opravil predpisano vojaško šolanje;
- podčastniku lahko podeli čin podporočnika, če izpolnjuje predpisane pogoje in je opravil predpisano vojaško šolanje.

Podrobnejše pogoje za podelitev čina opisuje Uredba o podeljevanju činov, o poviševanju in o odvzemu činov v Slovenski vojski (Ur.l. RS, št. 42/1995). Poleg omenjenih načinov za pridobitev čina ta uredba določa tudi, da lahko vojaškega obveznika, ki je v vojnem stanju ali v miru pridobil izkušnje in pri tem pokazal posebno sposobnost za poveljevanje, poveljnik bataljona, njemu enak ali višji starešina razporedi na podčastniško ali častniško dolžnost in predlaga, da se mu podeli čin vodnika ali podporočnika.

Čine podeljuje, na predlog Generalštaba SV¹²⁴ oz. predstojnika Centra vojaških šol, minister za obrambo. Za druge delavce MORS, ki opravljajo vojaško službo, pa čine podeljujejo predstojniki organov v sestavi oziroma notranjih organizacijskih enot¹²⁵.

13.3 Napredovanje v činu

63. člen Zakona o obrambi v prvem odstavku določa, da je (mornariški) podčastnik in častnik lahko povišan v neposredno višji čin, če izpolnjuje naslednje pogoje:

- ima predpisano splošno izobrazbo;
- je imenovan na dolžnost, na kateri se opravlja vojaška služba in za katero se zahteva višji čin;
- je dolžnost opravljal določen čas¹²⁶;
- je uspešno končal vojaške vaje ali drugo vojaško usposabljanje;
- je od zadnjega povišanja preteklo najmanj eno leto.

Obseg in struktura SV 2010 navaja, da bo napredovanje vojaških oseb potekalo v tesni povezavi s kadrovsko politiko SV in zlasti na podlagi naslednjih meril:

- dosežena stopnja splošne in vojaškostrokovne izobrazbe in usposobljenosti;
- uspešnost izpolnjevanja delovnih dolžnosti;
- dosežene praktične izkušnje na delovnih dolžnostih;
- število let v prejšnjem činu;
- prosta delovna mesta za opravljanje vojaške dolžnosti v novem činu.

Podčastnik ali častnik je lahko v vojnem stanju ali zaradi vojnih izkušenj v miru povišan v neposredno višji čin, če je pri opravljanju nalog pokazal posebno sposobnost za poveljevanje in če je bil razporejen na dolžnost, za katero se zahteva neposredno višji čin.

V 3. in 4. odstavku 63. člena Zakona o obrambi je določeno, da častnike do vključno čina brigadirja in kapitana povišuje minister na predlog načelnika GŠSV. Generale in admirale

¹²⁴ 5. odstavek 62. člena Zakona o obrambi.

¹²⁵ 7. člen Uredbe o podeljevanju činov, o poviševanju in o odvzemu činov v Slovenski vojski.

¹²⁶ 8. člen Uredbe o podeljevanju činov, o poviševanju in o odvzemu činov v SV določa, da mora dolžnost, za katero se zahteva neposredno višji čin, uspešno opravljati najmanj dve leti, častnik ali podčastnik vojne sestave pa tri leta. Podčastnik ali častnik, ki ne izpolnjuje pogoja splošne izobrazbe, je lahko povišan v neposredno višji čin, če je uspešno opravljal dolžnost, za katero se zahteva neposredno višji čin, najmanj tri leta.

povišuje predsednik republike na predlog ministra in po predhodnem soglasju Vlade RS. Minister pooblasti načelnika GŠSV in druge poveljnike za poviševanje podčastnikov.

Čin se lahko častniku oz. podčastniku zaradi različnih razlogov tudi odvzame. Ker gre pri tem za disciplinski ukrep zaradi kršitve vojaške discipline ali/in delovne dolžnosti, se mi zdi bolj primerno, da ta del podrobneje opišem pod poglavjem Odgovornosti.

13.4 Nedorečenosti v Kadrovski politiki in sistemu napredovanja

Kotnik Dvojmoč (2000: 332) meni, da v SV ni celovitega in formaliziranega sistema za ocenjevanje in selekcioniranje kadrov ter nediskriminatornega sistema napredovanja. Meni tudi, *»da se je na podlagi večletnega spremljanja uveljavljene »kadrovske« politike od zunaj in poznavanja znotrajsistemskih odzivov (prek ljudi, ki so vključeni v sistem) nemogoče otresti občutka, da ocenjevanje, selekcioniranje in napredovanje (pre)pogosto ne temelji na posameznikovi osebnosti in strokovni kakovosti, ki bi jih določili ob uporabi ustreznih (objektivnih) metod, ampak zgolj na sistemu »zvez««* (Kotnik Dvojmoč 2000: 332). Bebler (Revija Obramba, št. 6, junij 1997: 7) je v državah vzhodne in srednje Evrope identificiral pojave političnega poseganja v vojaške strukture, ki se kažejo skozi oblike strankarskega favoriziranja pri napredovanjih oficirjev, novačenja simpatizerjev in članov stranke obrambnega ministra... To se je po Kotnik Dvojmočevem mnenju dogajalo tudi v Sloveniji. Trdi namreč, da je bila *»v kontekstu odsotnosti ustrezne kadrovske politike je bila(?) še posebej zaskrbljujoča prevelika vloga političnih (strankarskih) meril, saj se je na Ministrstvu za obrambo pogostokrat kadrovalo po preprostem receptu »Ta je naš««* (Kotnik Dvojmoč, 2000: 333).

Na neobstoj učinkovitega sistem upravljanja s kadri opozarja tudi ameriška Študija obrambne reforme (glej DRS: 92). Navajajo namreč, da ne obstaja program kariernega napredovanja, program profesionalnega razvoja ali vzpostavljen sistem, ki bi omogočal periodično objektivno ocenjevanje delovanja vojakov. Vzrok za to naj bi bilo enačenje pripadnikov vojske s civilnimi uslužbenci, kar ne zagotavlja jasne in ločene vojaške karierni poti. Kot posledica ne obstajajo kodificiran karierni razvoj in kriteriji napredovanja. Trenutni sistem upravljanja s kadri kot glavne dejavnike ne poudarja prikazane učinkovitosti dela in potenciala, temveč čas preživet v činu in nalogo/delo ki jo posamezniki opravljajo. Tudi ne obstaja sistem periodičnega ocenjevanja dela častnikov in podčastnikov, tako da ni mogoče določiti najbolj učinkovitih kot tudi ne najslabših delavcev, ki bi se lahko odstranili. Ne

obstajajo prioritete liste napredovanja, po katerih bi lahko identificirali in določali za napredovanje najprimernejše častnike in podčastnike. Zdi se, da priložnosti za napredovanje izhajajo iz nenapisanih subjektivnih kriterijev.

Podbregar (1998: 33) identificira nekaj bistvenih pomanjkljivosti na področju razvoja kadrov:

- Položajni čini, kot predhodna oblika pridobivanja osebnih činov, postajajo breme in povzročajo zmedo predvsem v stikih s tujimi armadami.
Predpisano je, da lahko častnik, ki zasede delovno mesto, za katerega je predpisan višji čin od osebnega, na tem delovnem mestu nosi čin, ki je prepisan za to delovno mesto. Ko zapusti delovno mesto pa mu ostane osebni čin oziroma dobi nazivni čin drugega delovnega mesta. Tako se dogaja, da častniki zelo pogosto, tudi do dvakrat letno, spremenijo čin, kar povzroča zmedo predvsem pri tujcih. Demotivira pa tudi častnike, ki se v okolju uveljavijo z enim činom, potem grede na drugo, ne nujno manj odgovorno delovno mesto, kjer morajo npr. nositi nižji čin.
- Hitro napredovanje v osebnem činu brez potrebnih izkušenj oziroma dodatnih vojaških usposabljanj povzroča prehitro doseganje visokih činov in s tem padeč motivacije za delo v SV.
- Zakonsko opredeljene štiri stopnje za podčastnike ne zagotavljajo ustreznega vrednotenja za strokovna štabna dela podčastnikov.
- Zakon o obrambi opredeljuje samo dve generalski stopnji in dve admiralski stopnji.

Podbregar (Vojska kakor se spodobi, Revija Obramba, št. 12, december 1998: 8) sicer meni, da je bilo uvajanje nazivnih činov v SV v začetku nujno in je na določenih ravneh nujno tudi danes, vendar pa sedaj položajni čini postajajo breme zlasti v stikih s tujimi armadami. Težave nastanejo zaradi dejstva, da čin v sodobnih vojskah s seboj nosi okvirno predstavo o izobrazbi, usposobljenosti, izurjenosti in izkušnjah častnika ali podčastnika ki čin nosi. V Sloveniji zaradi nazivnih činov temu mnogokrat ni tako, saj je čin vezan na položaj ali na delovno mesto in ne na karierno pot, izkušnje, izobrazbo...

O problemu govori tudi novinar Škrjanc. Položajni čini so tudi po njegovem mnenju, prinesli predvsem začudenje predstavnikov tujih vojsk, saj smo na lepem imeli celo vrsto mladih generalov in polkovnikov. Vsak minister je, že zaradi poslušnosti, slednjim položajne čine spremenil v osebne, tako da smo danes v položaju, v katerem bi lahko izvažali polkovnike in druge visoke čine, imamo pa bolj malo pravih vojakov (Končno »na konju«, Revija Obramba,

februar 2001, str. 5). Kotnik Dvojmoč (2000: 334) meni, da ima takšen način ekspresnega promoviranja častnikov SV tudi veliko negativnih posledic, saj častnikom preostane le formalna avtoriteta, ki za učinkovito vodenje in mednarodno sodelovanje ne zadošča.

Napredovanja v činu za podčastnike so poseben problem SV. SV ima le štiri podčastniške čine, zato je njihovo napredovanje omogočeno le v delu vojaške kariere. Podbregar (1998: 33) meni, da moramo v SV imeti, namesto sedaj predpisanih štirih, šest stopenj podčastniških činov. Predlaga naslednje: vodnik, višji vodnik, štabni vodnik, praporščak, štabni praporščak in glavni štabni praporščak. Podčastniki s činom štabni praporščak bi lahko opravljali določena referentska dela v štabih na operativnem in strateškem nivoju. Ker gre tu za zahtevnejša dela, ki jih opravi podčastnik, mora zanje biti opredeljen poseben čin. Čin glavni štabni praporščak doseže izkušen podčastnik 5 let pred odhodom v pokoj in lahko opravlja določene pomočniške dolžnosti na najvišjem nivoju v kadrovske, obveščevalnem ali logističnem delu štaba.

Na nedorečenosti v vrednotenju podčastniškega zbora opozarjajo tudi v DRS (str. 97-98). Opozarjajo, da bi morali več pozornosti namenjati razvoju podčastniškega zbora. V teku je razvoj novega modela naslonjenega na britanski in ameriški sistem, ki bi določal razvoj podčastnikov in na novo opredelil njihove odgovornosti in naloge pri vodenju. Trenutno se večino podčastnikov obravnava bolj kot tehnike in ne poveljnike. Do vzpostavitve profesionalnega programa razvoja ostaja zaskrbljujoča praznina v vodenju na srednjem nivoju ter tehničnih in taktičnih veščinah, kar bo tudi v prihodnje resno oviralo razvoj sposobnih bojnih enot.

Podbregar (1998: 33) za ustrezno razmejitev pri vodenju in poveljevanju na strateški ravni, primerljivo s tujimi armadami, predlaga štiri generalske stopnje: brigadir, generalmajor, generalpodpolkovnik, generalpolkovnik. Zaradi primerljivosti z generalskimi oziroma z mornariškimi čini v tujih vojskah prav tako predlaga štiri admiralske stopnje: kapitan, kontraadmiral, viceadmiral, admiral (Podbregar, 1998: 33).

13.5 ocena ustreznosti urejenosti področja napredovanja znotraj SV

Znotraj SV sicer obstajajo pogoji, ki jih mora kandidat za napredovanje izpolnjevati¹²⁷, vendar lahko opazimo, da so ti predvsem povezani z izpolnjevanjem časovnih rokov¹²⁸ ter pogoji, povezani z uspešno zaključitvijo določenih usposabljanj in pridobitvijo določenih izkušenj. Merilo uspešnosti oz. kakovosti kandidata je omenjeno le v dokumentu Obseg in struktura SV 2010. Zdi se, da napredovanje pre pogosto ne temelji na posameznikovi osebnostni in strokovni kakovosti, ampak na nenapisanih subjektivnih (tudi političnih) kriterijih. To dokazuje tudi dejstvo, da znotraj SV ne obstajajo prioritete liste napredovanja, ki bi temeljile na objektivnem ocenjevanju kandidatov. Napredovanja so možna tudi za tiste, ki očitno ne izpolnjujejo predpisanih kriterijev¹²⁹.

Posebno težavo v SV predstavljajo tudi položajni čini. Posamezne vojaške osebe, ki zasedajo položaje za katere se zahteva višji čin, namreč nosijo višje čine, kot so jih v svoji vojaški karieri tudi dejansko pridobili. Vojaške osebe v tem primeru torej ne izpolnjujejo (vseh) pogojev za čin ki ga nosijo. Tako stanje dopušča, da ljudje brez ustreznih izkušenj zasedajo tudi najvišje položaje, ob tem pa jim ostaja zgolj formalna avtoriteta, ki pa seveda ne zagotavlja kakovostnega (pod)častnika.

Glede na ugotovljeno menim da je primerno področje urejenosti napredovanja v SV oceniti z NEUSTREZNO. Skladno s tem bi izvedeno hipotezo, ki pravi, da napredovanje v Slovenski vojski ne temelji na dosežkih, v celoti potrdil.

14 ODGOVORNOST

Odgovornost v organizacijah lahko opredelimo s stališča posameznika (subjektivna variabla) ali s stališča organizacije (objektivna variabla):

- Subjektivni vidik: s stališča posameznika odgovornost opredeljujemo kot čut, občutek odgovornosti, to je kot odnos posameznika do njegovih vlog ali vloge v (izven) delovne organizacije; opredeljujemo jo kot moralno odliko posameznika.

¹²⁷ Opredeljeni so v Zakonu o obrambi, Obseg in struktura SV 2010, Uredba o podeljevanju činov, o poviševanju in o odvzemu činov v Slovenski vojski.

¹²⁸ Čas opravljanja določene dolžnosti, čas, ki je pretekel od prejšnjega napredovanja.

¹²⁹ 8. člen Uredbe o podeljevanju činov, o poviševanju in o odvzemu činov v Slovenski vojski namreč omogoča napredovanje podčastnikom ali častnikom, ki ne izpolnjujejo pogoja splošne izobrazbe saj so ti lahko povišani v neposredno višji čin, če so uspešno opravljali dolžnost, za katero se zahteva neposredno višji čin, najmanj tri leta.

- Objektivni vidik: s stališča organizacije odgovornost opredeljujemo kot zmožnost delovne organizacije, da usmerja vedenje posameznikov in skupine po takšnih normativnih predpisih, ki ustrezajo njenim koristim.¹³⁰

Odgovornost pa lahko razlikujemo tudi glede na značaj in težo posledic, ki sledijo neodgovornemu ravnanju posameznika ali skupine. Tako lahko razlikujemo (1) disciplinsko odgovornost, (2) kazensko odgovornost, (3) materialno odgovornost ter (4) moralno odgovornost (Jovanović, 1989: 39-44).

Kot sem omenil, organizacija opredeli normativne predpise, katerih kršenje pa s seboj nosi disciplinsko, kazensko ali materialno odgovornost, ki jo ugotavljajo (in nato izrekajo ustrezne sankcije) pristojni organi. Moralna odgovornost pa je usmerjena na kolektiv (javnost) ter je vzporedna z prej omenjenimi oblikami odgovornosti. Lahko zaključimo, da gre pri prvih treh oblikah za objektivni vidik odgovornosti, medtem ko gre pri zadnji za njen subjektivni vidik.

V nadaljevanju bom prikazal kako je področje odgovornosti (oz. njenih posameznih oblik) urejeno v okviru Slovenske vojske.

14.1 TEMELJNA NAČELA RAVNANJA IN OBNAŠANJA VOJAŠKIH OSEB

Temeljna načela ravnanja in obnašanja vojaških oseb v drugem poglavju določa dokument Pravila službe v Slovenski vojski (Ur.l. RS, št. 49/1996). Dokument ureja pravice in dolžnosti vojaških oseb pri opravljanju vojaške službe, pravila njihovega ravnanja ter obnašanja med opravljanjem vojaške službe, odnose v službi, red v objektih ki jih uporablja SV, delo in notranjo službo, stražarsko službo in alarmiranje ter vojaške slovesnosti in žalovanja. Pravila službe, ki predstavljajo neke vrste vojaški kodeks, so bila sprejeta l. 1996, kar je precej pozno¹³¹. Ob tem se lahko vprašamo, kaj je usmerjalo vedenje, delovanje,.. vojaških oseb do izdaje teh pravil¹³². Predavatelj pri predmetu vojno in vojaško pravo na CVŠ maj. Kamil

¹³⁰ Povzeto po Černetič, 1997: 150, 151.

¹³¹ Posebej če upoštevamo ugotovitve o odsotnosti enotne profesionalne etike vojaških oseb v SV. O tem sem pisal v poglavju Sestava častniškega in podčastniškega zbora glede na njihovo strokovno izobrazbo.

¹³² Posamezne enote so sicer izdajale svoje kodekse. Za primer glej Troha, 1998: 87.

Lasič je o Pravilih službe v SV menil, da so že nekoliko zastarela¹³³ ter da so premalo natančna v smislu, da je v tekstu vsebovano preveč izrazov »praviloma«, »naj bi«...

Pravila službe v prvem odstavku drugega poglavja določajo naslednja temeljna načela ravnanja in obnašanja vojaških oseb:

1. Vojaške osebe ravnaajo in se obnašajo po splošnih moralnih načelih in načelih, ki izhajajo iz značilnosti vojaške službe ter vojaške etike.
2. Vojaške osebe negujejo tovarištvo v enoti in moštvu, upoštevajo in spoštujejo pravice ter dolžnosti drugih vojaških oseb, s svojim zgledom in delom pozitivno vplivajo na podrejene. Vojaške osebe se vedno trudijo opravljati svoje delo in dolžnosti brez napak.
3. Vojaške osebe vedno govorijo korektno in realno ter ne prikrivajo tovarišem in nadrejenim stanja v enotah, v katerem so, niti razmer in situacije, v kateri se enote nahajajo. Vojaške osebe dosledno spoštujejo vojaško disciplino.
4. Vojaške osebe opravljajo službo v skladu s predpisi, pravili ter akti vodenja in poveljevanja.
5. Nadrejeni in podrejeni si medsebojno izražajo spoštovanje in medsebojno zaupanje. Odnosi med vojaškimi osebami, spoštovanje nadrejenih in podrejenih ter civilnih oseb v Slovenski vojski temeljijo na splošnih načelih civilne družbe.
6. Nadrejeni ocenjujejo in nagrajujejo podrejene objektivno v skladu s predpisi in pravili.
7. Vojaške osebe ne izrabljajo službenih informacij za neslužbene namene niti ne prenašajo podatkov o oboroženih silah druge države tretjim državam, ne opravljajo del izven Slovenske vojske, ki bi bila v nasprotju z njihovim statusom in položajem v Slovenski vojski ali ki bi kakorkoli lahko ogrozila njihovo lojalnost do Slovenske vojske in obrambe države.
8. Vojaške osebe dosledno spoštujejo človekove pravice in temeljne svoboščine, načela mednarodnega vojnega in humanitarnega prava.
9. Vojaške osebe ravnaajo ekološko osveščeno in tako vplivajo tudi na podrejene.
10. Vojaške osebe se v službenem času in med opravljanjem vojaških dolžnosti ne udeležujejo nikakršnih aktivnosti političnih strank.
11. Peticije in vloge, ki jih naslovijo vojaške osebe kot državljani na organe oblasti, ne smejo vsebovati nobenega namiga na status in položaj podpisnika kot vojaške osebe in se ne smejo nanašati na službene zadeve.

¹³³ V tisk bi namreč morala že veliko prej.

12. Nadrejene vojaške osebe, ki opazijo nespoštovanje temeljnih načel ravnanja in obnašanja vojaških oseb Slovenske vojske, kršitelje na to opozorijo oziroma, če gre za kršitev vojaške discipline ali za odškodninsko ali kazensko odgovornost, ustrezno ukrepajo.

14.2 DISCIPLINSKA ODGOVORNOST

O disciplinski odgovornosti govorimo, kadar vojaške osebe kršijo vojaško disciplino. Ob kršitvi vojaške discipline so vojaške osebe disciplinsko odgovorne nadrejenemu. Področje disciplinske odgovornosti urejata Zakon o obrambi¹³⁴ ter Pravila službe v SV v 13. odstavku II. poglavja.

V skladu s 57. členom Zakona o obrambi se za kršitev vojaške discipline šteje:

1. neupravičena zapustitev ali nepravočasna vrnitev v vojaško enoto ali zavod;
2. uživanje alkohola ali drugih omamnih sredstev, ki onemogočajo opravljanje vojaške službe;
3. opustitev varnostnih in drugih ukrepov, ki lahko ogrozijo varnost moštva ali vojaškega premoženja;
4. malomarno izvrševanje dolžnosti;
5. odklonitev, neizvršitev ali nepopolna izvršitev dobljenega povelja;
6. napačno poročanje ali prikrivanje podatkov v zvezi z vojaško službo ali opravljanjem določenih dolžnosti v zvezi z njo;
7. neupravičeno sprejemanje daril ali kakršnihkoli koristi od podrejenih in drugih oseb v zvezi z vojaško službo;
8. namerno povzročanje škode na vojaškem premoženju;
9. žaljivo ali nasilno obnašanje do podrejenih, predpostavljenih ali drugih vojaških oseb na istem položaju oziroma do civilnih oseb.

Za pripadnike stalne sestave se poleg omenjenih za kršitve vojaške discipline štejejo tudi vse kršitve delovne dolžnosti, predpisane za delavce v državni upravi.

Disciplinski postopek, ki je opisan v Pravilih službe v SV, se prične na zahtevo poveljnika voda, njemu enake ali višje enote. Disciplinski postopek zoper vojake med služenjem vojaškega roka in pripadnike rezervne sestave med vojaško službo vodi poveljnik čete ali njej enake enote. Uvedba in vodenje postopka zaradi kršitve vojaške discipline, ki jo je storila vojaška oseba med služenjem vojaškega roka oziroma pripadnik rezervne sestave med

¹³⁴ 57., 58., ter 59. člen Zakona o obrambi.

vojaško službo, zastara v treh mesecih¹³⁵. Za vodenje disciplinskega postopka zaradi kršitve vojaške discipline, ki jo je storil pripadnik stalne sestave, minister za obrambo lahko pooblasti poveljnika bataljona, njemu enake ali višje enote.

14.2.1 Disciplinski ukrepi

Disciplinske ukrepe določa 58. člen Zakona o obrambi. Za kršitev vojaške discipline se lahko vojaškemu obvezniku na služenju vojaškega roka izreče naslednje disciplinske ukrepe¹³⁶:

- opomin;
- javni opomin;
- prepoved izhoda iz vojaške enote ali zavoda v prostem času;
- premestitev v drugo enoto;
- podaljšano opravljanje dolžnosti v notranji službi;
- v vojnem stanju se kot poseben disciplinski ukrep lahko izreče zapor do 30 dni.

Pripadniku stalne sestave se, poleg navedenih, za kršitve vojaške discipline lahko izrečejo disciplinski ukrepi, predpisani za delavce v državni upravi. Vojaški osebi se kot disciplinski ukrep za kršitve vojaške discipline lahko odvzame čin ali pa se jo razporedi na drugo oz. nižjo dolžnost. Dejanje odvzema čina¹³⁷ ureja 14. člen Uredbe o podeljevanju činov, o poviševanju in o odvzemu činov v SV. Čin se lahko odvzame:

- zaradi kršitve vojaške discipline iz 3., 4., 5., 6., 7. in 9. točke drugega odstavka 57. člena Zakona o obrambi, če so nastale zaradi kršitve posebno hude posledice ali če vojak, podčastnik ali častnik ponavlja kršitve vojaške discipline;
- zaradi hujših kršitev delovne dolžnosti, predpisanih za delavce v državni upravi, ki se štejejo za kršitev vojaške discipline za vojake, podčastnike in častnike stalne sestave, če so nastale posebno hude posledice¹³⁸.

¹³⁵ Troha (1998: 115) posredno omenja, da disciplinski postopek zoper pripadnika stalne sestave zastara po 6 mesecih. Sam takega podatka nisem nikjer zasledil.

¹³⁶ Ukrepi, razen zadnjega, se lahko izrečejo tudi pripadniku rezervne sestave, kadar je v vojaški službi. Tem se lahko izreče tudi ukrep predčasne odpustitve iz enote.

¹³⁷ Za odvzem čina se šteje tudi znižanje čina za eno stopnjo.

¹³⁸ Za posebno hude posledice se šteje zmanjšanje bojne pripravljenosti poveljstva, enote ali zavoda, povzročitev velikega neposrednega ogrožanja varnosti moštva, povzročitev človeških žrtev ali velike materialne škode na vojaškem ali drugem premoženju, zmanjšanje ugleda SV ali povzročitev drugih hudih škodljivih posledic za delo poveljstev, enot in zavodov.

Menim, da so disciplinski ukrepi, ki jih predvidevata omenjena dokumenta, predvsem za vojake na služenju vojaškega roka in pripadnike rezervne sestave med vojaško službo, premili. Od predvidenih ukrepov se tako meni, kot tudi znancem, ki so odslužili vojaški rok, najbolj strog zdi ukrep prepovedi izhoda iz vojašnice¹³⁹. Vendar pa tudi ta ukrep, ob upoštevanju relativno kratkega vojaškega roka in relativno pogostih izhodov iz vojašnice, nima pravega učinka. Možnost sankcioniranja kršitev vojaške discipline s priporom, kar bi po mojem mnenju predstavljalo učinkovito sredstvo odvratanja od kršenja vojaške discipline, je predvidena le za vojne razmere. Tudi sicer predstavljajo prostori za pridržanje v SV problem, saj je na prostoru celotne države le en tak objekt (v Pivki). Pridržanje vojakov zato predstavlja tako časovno kot finančno obremenitev¹⁴⁰.

Da disciplinski ukrepi ne prinašajo zaželenega učinka priča tudi dogodek, ki se je v decembru l. 2001 pripetil v vojašnici Vipava, kjer so nekateri vojaki na služenju vojaškega roka ob večernem spuščanju zastave peli jugoslovansko himno in tudi na druge načine žalili slovenske nacionalne simbole, hkrati pa izzivali starešine in druge vojake¹⁴¹. Že samo dejstvo, da se je ta dogodek zgodil je dovolj tragično, še bolj pa je zaskrbljujoče, da so se starešine z isto skupino zaradi problematičnosti resno in intenzivno ukvarjali že dobrih 14 dni. Ali niso prav neodločenost strešin, odgovornih za sprožitev disciplinskega postopka, ter premili disciplinski ukrepi, ki jih je moč izreči, pravzaprav botrovali temu, da se je dvotedensko kršenje reda in discipline na koncu izteklo v opisani dogodek.

14.2.2 Varnostni ukrepi

59. člen Zakona o obrambi določa, da se vojaški osebi, pripadniku stalne sestave, ki krši vojaško disciplino ali pravila službe tako, da neposredno ogrozi varnost moštva ali vojaškega premoženja, lahko poleg disciplinskega ukrepa izreče tudi eden od naslednjih varstvenih ukrepov:

1. prepoved samostojnega opravljanja dolžnosti do treh mesecev;
2. prepoved samostojnega upravljanja vojaškega vozila, stroja ali plovila do šest mesecev;
3. razporeditev na drugo ali nižjo dolžnost do šest mesecev.

¹³⁹ Za vojake na služenju vojaškega roka.

¹⁴⁰ Gre za čas in sredstva ki se jih porabi za transport pridržanca iz enote v pripor in obratno.

¹⁴¹ O dogodku so mediji obširno poročali (primer: Zastavi so peli Hej, Slovani; Dnevnik, 7.12.2001).

14.3 KAZENSKA ODGOVORNOST

Prvi odstavek 56. člena Zakona o obrambi opredeljuje, da vojaške osebe kazensko odgovarjajo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije¹⁴². RS torej nima posebnega kazenskega zakonika za vojaške osebe, kot tudi nima posebnih vojaških sodišč¹⁴³. V KZRS 27. poglavje obravnava kazniva dejanja zoper vojaško dolžnost (273. do 284. člen¹⁴⁴), 34. poglavje pa obravnava kazniva dejanja zoper obrambno moč države (363. do 372. člen¹⁴⁵).

Mnenja sem, da se kazenska odgovornost premalo(krat) uveljavlja. Za primer vzemimo dogodek, ki se je zgodil na bojnem streljanju s havbico v aprilu l. 1997, v katerem je vojak na služenju vojaškega roka izgubil življenje. V časopisu Dnevnik so takrat, na podlagi pogovorov s strokovnjaki, zapisali, da je do nesreče prišlo zaradi kombinacije dejavnikov¹⁴⁶. Objektivna odgovornost je padla le na poveljnika oddelka, ki je bil tedaj prisoten na streljanju, *»čeprav je tedanji minister Turnšek govoril tudi o odgovornosti najvišjih častnikov, saj streljanja namreč takrat sploh ne bi smelo biti, saj je inšpektor za obrambo že pred tem ugotovil, da posadka ni izšolana za bojno streljanje, havbice pa takrat niso imele niti navodil v slovenščini. Takrat je bilo veliko govora tudi o tem, da je strelivo za havbice in ostala težka orožja neprimerno, slabe kvalitete, da se kupuje po domače in hrani v neprimernih prostorih. O tem je v posebnem, poročilu pisal brigadir Klisarič. Tudi Turnšek se je nad takšnim stanjem zgražal. Nekaj spornega tankovskega streliva iz Bolgarije so celo vrnilo proizvajalcu. Kljub temu pa poznavalci pravijo, da systemskega pristopa pri ravnanju s strelivom in orožjem v naši vojski še vedno ni. Tako kot nihče ne odgovarja za nesreče¹⁴⁷«. Podoben razplet lahko pričakujemo tudi ob zadnji nesreči, ki se je zgodila 12.6. 2001¹⁴⁸, kjer naj bi bila orožje in strelivo teden dni pred streljanjem pregledana in ocenjena kot ustrežna. Vendar pa so v SV kasneje ugotovili oz. priznali, da orožja ne morejo ustrezno pregledati, saj nimajo*

¹⁴² V nadaljevanju KZRS.

¹⁴³ Kot jih je na primer imela SFR Jugoslavija.

¹⁴⁴ Gre za naslednje člene: neizpolnitev ukaza in odrekanje poslušnosti, upiranje nadrejenemu, odklonitev sprejema ali uporabe orožja, lažni raporti in lažna poročila, samovoljna odstranitev in beg iz obrambnih sil, grdo ravnanje s podrejenim, kršitev predpisov o straženju, opustitev ukrepov za varnost ljudi in premoženja v vojaški enoti, opustitev zavarovanja pri vojaških vajah, izdaja vojaške tajnosti, odgovornost za kaznivo dejanje, storjeno na ukaz nadrejenega, milejše kaznovanje zaradi izzvanosti.

¹⁴⁵ Gre za naslednje člene: skrivanje pred obrambnimi obveznostmi, izmikanje obrambnim obveznostim s preslepivjo, sila proti vojaški osebi pri opravljanju vojaške dolžnosti, napad na vojaško osebo, ki opravlja službo, nevestno ravnanje s sredstvi za obrambo, izpodkopavanje obrambnih ukrepov, preprečevanje boja proti sovražniku, služba v sovražnikovi vojski, novačenje za tujo vojsko, pomoč sovražniku.

¹⁴⁶ Staro smodniško polnjenje, izrabljene vrečke, sistem zapiranja, ki omogoča človeško napako, in na koncu tudi človeška napaka (Slovenski vojaki s starim orožjem in strelivom; Dnevnik, 13.6.2001).

¹⁴⁷ Gre za komentar novinarja Edi Pucerja ob uvodu v pogovor z načelnikom GŠSV v oddaji 24 UR, 12. 06. 2001 (Prepis prispevka je dostopen na spletni strani MORS – <http://www.mo-rs.si>, v Elektronski knjižnici).

¹⁴⁸ Vojak je pri med bojnim streljanjem z minometi 120 milimetrov jugoslovanske proizvodnje izgubil življenje.

za to ustrezne opreme (rentgen), na kar naj bi že nekaj časa opozarjal Ladislav Troha (glej v Starši zahtevajo odgovornost; Dnevnik 17.1.2002). To pa so pristojni ugotovili šele, ko se je zgodila človeška žrtev. Menim, da bi se lahko dejanje ocenitve orožja kot varnega, čeprav se kasneje ugotovi, da temu (morda) ni tako, v skladu z 280. členom KZRS upošteva kot kaznivo dejanje opustitve ukrepov za varnost ljudi in premoženja v vojaški enoti.

14.4 odškodninska odgovornost

56. člen Zakona o obrambi določa, da vojaške osebe odškodninsko odgovarjajo po predpisih, ki urejajo odškodninsko odgovornost delavcev v državni upravi¹⁴⁹. Postopek ugotavljanja odškodninske odgovornosti v 13. poglavju opredeljujejo Pravila službe v SV.

14.5 ocena ustreznosti urejenosti področja odgovornosti znotraj SV

Poglavje začnjam z ugotovitvijo, da je objektivni vidik odgovornosti v SV relativno dobro urejen¹⁵⁰. Naloge, odgovornosti, standardizirane procedure in vedenje nosilcev dolžnosti eksplicitno opredeljujejo Pravila službe v SV. Slednja predstavljajo tudi etični kodeks in tako vzpostavljajo moralne smernice, ki naj bi jih pripadniki SV upoštevali. Pravila Službe v SV v 3. (in 4.) odstavku II. poglavja opredeljujejo tudi standarde glede pretoka ukazov in informacij.

Znotraj SV sicer ne obstajajo posebni mehanizmi, ki bo preprečevali vojaško podkupljivost, vendar pa je dejanje neupravičenega sprejemanja daril ali kakršnihkoli ugodnosti v zvezi z vojaško službo obravnavano kot kršitev vojaške discipline.

Ob kršenju vojaške discipline je lahko vojaška oseba kazensko, disciplinsko in/ali odškodninsko odgovorna¹⁵¹. Mnenja sem, da so ukrepi, ki se lahko izrekajo ob disciplinski odgovornosti premili oz. ne predstavljajo dovolj učinkovit element odvračanja od kršitev¹⁵². Glede kazenskega sankcioniranja sem mnenja, da je njegova uporaba preredka.

¹⁴⁹ Gre za 51. in 52. člen Zakona o delavcih v državnih organih.

¹⁵⁰ SV je vzpostavila normativne predpise, ki usmerjajo vedenje posameznikov in skupin.

¹⁵¹ Idealno bi sicer bilo, da bi ob kršenju discipline in pravil pri posameznikih vselej nastopila tudi moralna odgovornost.

¹⁵² To velja predvsem za vojake na služenju vojaške dolžnosti in za pripadnike rezervne sestave, ko so ti vpoklicani v vojaško službo.

Prisotnost oz. razvitost subjektivnega vidika odgovornosti v SV je težje ocenjevati, saj je po mojem mnenju za ugotovitev tega potrebno dolgotrajnejše neposredno opazovanje vedenja in delovanja pripadnikov SV.

Na podlagi ugotovljenega za področje odgovornosti v SV podajam oceno DELNO USTREZNO, saj sicer obstajajo pravila, ki določajo odgovornosti ter dolžnosti oboroženih sil kot institucije kot tudi posameznika znotraj njih, vendar pa ta pravila niso najbolj ustrezno urejena niti se jih ne uporablja vedno. Izvedeno hipotezo, ki pravi, da so v Slovenski vojski pravila, ki določajo odgovornosti ter dolžnosti oboroženih sil kot institucije ter posameznika znotraj njih, premalo natančna, bi v skladu z ugotovitvami potrdil.

15 VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK

Ker sem izvedene hipoteze obravnaval že ob koncu vsakega ustreznega poglavja, se bom v tem poglavju osredotočil predvsem na potrditev oz. zavrnitev splošne hipoteze, ki sem jo opredelil v začetku diplomskega dela.

Prvi del splošne hipoteze, da Slovenska vojska sprejema dejstvo, da je njena naloga izpolnjevati zahteve, ki ji jih postavlja civilna oblast, lahko potrdim. Tu bi najprej omenil, da

je Republika Slovenija (končno) vzpostavila sistem strateških in doktrinarnih dokumentov s področja nacionalne varnosti, preko katerih je tudi SV pridobila natančno opredeljen položaj in vlogo. Trditev, da SV sprejema svojo vlogo lahko potrdimo že z neobstojem kakršnihkoli dokazov, indicev, razprav v javnosti,..., preko katerih bi lahko slutili nasprotovanje sprejemanju tega dejstva.

Seveda to lahko sklepamo zgolj na podlagi nepojavljanja takšnih informacij v javnosti. Zadnje bi lahko bilo tudi posledica dejstva, da Pravila službe v SV v 11. členu omejujejo vsebino javnega nastopanja vojaških oseb. Obstaja torej možnost, da so mnenja o sprejemanju dejstva, da SV izpolnjuje naloge, ki jih postavlja civilna oblast v državi, sicer različna oz. temu dejstvu celo nasprotujejo ter da ta mnenja krožijo znotraj sistema SV. Toda kljub tej možnosti sam menim, da dokler ta mnenja niso tako močna in/ali glasna, da bi prodrla v javnost, o obstoju kakršnegakoli nestrinjanja z dejstvom, da SV izpolnjuje naloge, ki jih določa civilna oblast, ne moremo govoriti.

Kljub temu, da so se v preteklosti na področju civilno-vojaških odnosov v Sloveniji pojavljale nekatere težave¹⁵³, lahko zaključim, da je SV v celoti podrejena civilni oblasti v državi in da ni videti nikakršne težnje po oporekanju tej nadvladi. To potrjuje tudi navedba Beblerja (2000: 145,146), ki kot pojasnilo, zakaj SV v javnosti uživa relativno visok delež zaupanja meni, da je to posledica zaupanja javnosti v civilno nadvlado nad vojsko ter zaupanja v nenevarno in nevtravno politično pozicijo SV. Bebler (2000: 145,146) tudi navaja, da so značilnosti civilno-vojaških odnosov v Sloveniji tudi zelo močna civilna dominacija nad oboroženimi silami z vrsto instrumentov demokratičnega nadzora, globoka civilianizacija obrambnega establišmenta in neobstoj provojaškega lobija, nizek nivo civilnega militarizma in pretorijanstva.

Potrdil bi tudi drugi del splošne hipoteze, saj menim, da Slovenska vojska trenutno ni sposobna izvajati vojaških aktivnosti na uspešen in učinkovit način, ker ji tega njena organizacija in notranja struktura ne zagotavlja.

¹⁵³ Tu mislim predvsem na afere, ki so se pojavile v obdobju prvega ministrovanja obrambnega ministra Janeza Janše (afera v Depali vasi, odkritje orožja na mariborskem letališču). Za podrobnejši pregled glej Peinkihar: 1997: 124-147.

SV je namreč predmet obsežnega procesa reorganizacije in modernizacije¹⁵⁴, v katerem šele pridobiva svojo organizacijo in strukturo. Lahko rečemo, da je SV v nekem prehodnem stanju, v katerem so še vedno vidne določene težave. V povezavi s tem bi omenil predvsem (sedaj sicer že omiljeno) preobsežnost SV, težave z vse bolj opazno neustreznostjo glede načina popolnjevanja SV, neustrezno razmerje med rezervno in stalno sestavo SV, neustrezno razmerje med posameznimi kategorijami vojaških oseb ter neustrezno, zastarelo, pomanjkljivo ali celo neobstoječo oborožitev in opremo. V skladu z navedenim sem v poglavju Vloga in naloge za podkarakteristike povezane z organizacijo in strukturo SV podal oceno DELNO USTREZNO.

Enako oceno sem namenil tudi področju strokovnega znanja pri pripadnikih SV. Oceno sem utemeljil na dejstvu, da lahko pri častnikih (in podčastnikih) v SV ugotovimo, po mojem mnenju, nedopustno visok delež posameznikov, ki ne izpolnjujejo predpisanih standardov tako splošne kot strokovne izobrazbe. Prav tako lahko podvomimo v usposobljenost vojakov po odsluženem vojaškem roku ter posledično usposobljenost pripadnikov rezervne sestave SV. Na podlagi opisanega dvomim, da lahko neustrezno usposobljeni posamezniki svoje naloge opravljajo na uspešen in še manj pa na učinkovit način.

Urejenosti področja napredovanja v SV sem podal oceno NEUSTREZNO. Gre za to, da lahko zaradi nedodelanosti sistema kariernega razvoja in napredovanja upravičeno dvomimo v to, da znotraj SV častniške in podčastniške položaje zasedajo ljudje, ki so za te funkcije najbolj ustrezni. Dvomimo lahko torej tudi v to, da so ti posamezniki svoje vojaške naloge sposobni opravljati na uspešen in učinkovit način.

Tudi urejenost področja odgovornosti v SV si po mojem mnenju zasluži oceno DELNO USTREZNO. Znotraj SV sicer obstajajo normativni predpisi, ki urejajo naloge, odgovornosti, standardizirane procedure in vedenje nosilcev dolžnosti, vendar pa sem mnenja, da se sankcije ob kršenju teh predpisov bodisi ne uveljavljajo, ali po predvidene sankcije premile. Zaradi tega lahko tudi tu dvomimo, da bodo nosilci dolžnosti svoje naloge in zadolžitve (vedno) izvajali na uspešen in učinkovit način, vsaj v kolikor jim za neuspešno in neučinkovito delovanje ne bo grozila nobena (ustrezna) sankcija.

¹⁵⁴ Ta proces mora nujno spremljati tudi zagotavljanje ustreznih sredstev (ta namreč že zaostajajo za napovedmi).

V skladu z omenjenimi zaključki sem torej mnenja, da se je moja splošna hipoteza v celoti potrdila. Ob združitvi delnih ocen za posamezna področja, bi za celotno SV podal oceno, da je stopnja profesionalnosti SV, v skladu z definicijo, ki sem jo podal v začetku, DELNO USTREZNA, ob pozitivni ugotovitvi, da je v povezavi s SV prvič opaziti neko vizijo razvoja, s katero je povezana obsežna reorganizacija, modernizacija in opremljanje slednje¹⁵⁵. Tako lahko zaključim, da je stopnja profesionalnosti SV v danem trenutku še daleč od idealne, vendar pa predvidevam, da se bo ta, ob uspešnem nadaljevanju začetega razvoja SV, v prihodnosti mnogo izboljšala.

16 LITERATURA

A. KNJIGE IN ČLANKI

- Bebler, Anton (1997): »Koga bodo letos povabili v Nato«. Revija Obramba, št. 6, 1997,

¹⁵⁵ Za uspešno izvedbo te vizije pa bo, kot sem že omenil, v skladu s predvidevanji potrebno tudi poviševati obrambne izdatke.

- Bebler, Anton (2000): »The Publics Role in the Democratic Control Over the Armed Forces in Slovenia«. International security, mass media and public Opinion, Katedra za obramboslovje, FDV, Ljubljana, str. 139-148.
- Bric, Roman (2001): »Učinkovito vojsko hočemo sami in ne zaradi Nata«, Slovenska vojska št. 20, 21. 12. 2001, str. 4-7.
- Caharijas, Domen (2002): »Načrt z veliko finančno luknjo«. Dnevnik, 21.5.2002.
- Caharijas, Domen (2002): »Operativni generalštab«. Dnevnik 15.1.2002.
- Caharijas, Domen in Bukovec, Tomaž (2001): »Slovenski vojaki s starim orožjem in strelivom...«. Dnevnik, 13.6.2001.
- Caharijas, Domen (2002): »Starši zahtevajo odgovornost«. Dnevnik 17.1.2002.
- Caharijas, Domen (2001): »Te vojske ne bomo naredili le dobre, ampak odlično«. Dnevnik, 19.5.2001.
- Caharijas, Domen (2002): »Vojska še upa na upokojitve«. Dnevnik, 16.3.2002.
- Caharijas, Domen (2001): »Vojaški dodatek«. Dnevnik, 15.10.2001.
- Caharijas, Domen (2001): »Zastavi so peli Hej, Slovani«. Dnevnik, 7.12.2001.
- Černetič, Metod (1997): Poglavja iz sociologije organizacij, Moderna organizacija, Kranj
- Deželak, Janko (2002): »Finančni vidik članstva v Natu«, Slovenska vojska, št. 5, 15.3. 2002, str. 8 – 11.
- Fekonja, Marjan (1999): »Želimo v Nato – Ali tudi Nato želi nas«. Revija Obramba, št. 3, marec 1999, str. 10-14.
- Forster Anthony, Cottley Andrew in Edmunds Tim: Professionalisation of Armed Forces in Central and Eastern Europe: A Background Paper.
- The Republic of Slovenia: Defense Reform Study, The Office of the Assistant Secretary of Defense for International Security Affairs and The United States European Command.
- Grizold, Anton (1999): Obrambni sistem Republike Slovenije, MNZ, Visoka policijsko-varnostna šola, Ljubljana.
- Grizold, Anton in Prezelj, Iztok (2000): »Public Opinion and the National Security of Slovenia«. International security, mass media and public Opinion, Katedra za obramboslovje, FDV, Ljubljana, str. 149-165.
- Grizold, Anton (1992): Razpوتا nacionalne varnosti: obramboslovne raziskave v Sloveniji, FDV, Ljubljana.

- Jelušič, Ljubica (1997): Legitimnost sodobnega vojaštva, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Jovanović, Branislav (1984): Uvod u teoriju vojnog rukovođenja, Vojnoizdavački zavod, Beograd.
- Knific, Boris (2002): »Profesionalizacija vojske...vsekakor, toda kako hitro? (Naš pogovor z dr. Igorjem Kotnikom - Dvojmočem, državnim podsekretarjem v MORS)« Revija Obramba, št.3, marec 2002, str. 6-9.
- Kotnik, Igor (1995): »Naši častniki niso pretirani optimisti«, Revija Obramba, št. 12, december 1995, str. 8-11.
- Kotnik-Dvojmoč, Igor (1997) »Petnajst dni vojaškega usposabljanja in urjenja – refleksije častnika vojne sestave«. Vojstvo št. 2, str. 91-110.
- Kotnik-Dvojmoč, Igor (2000) Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav: (študija primera Slovenije): doktorska disertacija, Ljubljana.
- Kotnik-Dvojmoč, Igor (1999): »Vojaška akademija?: Slovenija potrebuje interdisciplinaren in eksterno verificiran vojaško usmerjen študij«. Teorija in praksa Letn. 36, št. 1, str. 61-73.
- Peinkih, Anton (1997): Civilno-vojaška razmerja v srednjeevropskih deželah v tranziciji : primer Slovenije : magistrska naloga, Ljubljana.
- Peinkih, Anton (1995): »Brez svoje vojske lahek plen«. Revija Obramba, št. 1, januar 1995, str. 4-7.
- Podbregar, Iztok (1998): »Model razvoja kadrov v slovenski vojski«. Organizacija, št. 1., str. 32-43.
- Praprotnik, Rok: »Referendum on Natu? Ob tako nizki politični in siceršnji kulturi?«. Delo, 21.07.2001.
- Pucer, Edi (2001): komentar ob uvodu v pogovor z načelnikom GŠSV ob nesreči na Počku v oddaji 24 UR, 12. 06. 2001.
- Škrjanc, Robert (2002): »Gore starega železa«. Revija Obramba, št. 4, april 2002.
- Škrjanc, Robert (2001) »Končno ´na konju´«, Revija Obramba, št. 2, februar 2001, str. 4-5.
- Škrjanc, Robert (2001): »Novi zmagovalci«. Revija Obramba, št. 12, december 2001, str. 4-5.
- Švajnc, Janez J. (1992): Teritorialna obramba Republike Slovenije, založba Viharnik, Ljubljana.

- Troha, Ladislav (1998): Pojoči major, Spes, Ljubljana.
- Ulčar, Miroslav (2001): »Brez timskega dela ni uspehov (Naš pogovor: brigadir Ladislav Lipič, načelnik Generalštaba Slovenske vojske«. Revija Obramba, št. 4, april 2001, str. 4 – 7, 21.
- Ulčar, Miroslav (2001): »Glavno vodilo strokovnost in ne političnost (Naš pogovor: dr. Anton Grizold, minister za obrambo)«. Revija Obramba, št. 5, maj 2001, str 4-7, 16.
- Ulčar, Miroslav (2001): »Ne ovirati civilnega, pač pa motivirati za vojaško služenje roka (Naš pogovor: izr. prof. dr. Ljubica Jelušič, predstojnica katedre za obramboslovje)«. Revija Obramba, št. 8, avgust 2001, str. 6-9.
- Ulčar, Miroslav (1998): »Vojska kakor se spodobi (Pogovor z brigadirjem mag. Iztokom Podbregarjem, načelnikom GŠ SV)«. Revija Obramba, št. 12, 1998, str. 4-9.

B. ZAKONI, PREDPISI IN DRUGO URADNO GRADIVO

- Doktrina vojaške obrambe (povzetek je objavljen v reviji Slovenska vojska, št. 104, 20. oktober 1995)
- Kazenski zakonik Republike Slovenije(Ur.l. RS, št. 63/1994 (70/1994 - popr.), 23/1999, 60/1999 Odl.US: U-I-226/95).
- Obrambna strategija Republike Slovenije (Vlada RS, št.820-00/98-4 z dne 31.08.2000).
- Obseg in struktura Slovenske vojske 2010 (Vlada RS, 30.09.1999).
- Pravila službe v Slovenski vojski (Ur.l. RS, št. 49/1996, 111/2000, 52/2001)
- Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (Ur.l. RS, št. 56/2001)
- Smernice za delo Ministrstva za obrambo do leta 2004, MORS, februar 2001, Ljubljana.
- Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja Slovenske vojske (Ur.l. RS, št. 32/2000)
- Splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja Slovenske vojske (Ur.l. RS, št. 97/2001)
- Uredba o podeljevanju činov, o poviševanju in o odvzemu činov v Slovenski vojski (Ur.l. RS, št. 42/1995)
- Ustava Republike Slovenije (Ur.l. RS, št. 33/1991-I, 42/1997, 66/2000)

- Zakon o delavcih v državnih organih (Ur.l. RS, št. 15/1990, 2/1991-I, 5/1991, 18/1991, 22/1991, 4/1993, 18/1994, 41/1994, 70/1997, 87/1997, 38/1999)
- Zakon o vojaški dolžnosti (Ur.l. RS, št. 18/1991, 2614/1995 Odl.US, 74/1995, 43/2001 Odl.US: U-I-434/98-14).
- Zakon o obrambi (Ur.l. RS, št. 82/1994, 44/1997, 87/1997, 13/1998 Odl.US: U-I-101/95, 33/2000 Odl.US: U-I-313/98, 87/2001).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o zagotavljanju sredstev za realizacijo temeljnih razvojnih programov obrambnih sil Republike Slovenije v letih 1994 – 2003 (Ur.l. RS, 97/2001).
- Zakon o zagotavljanju sredstev za realizacijo temeljnih razvojnih programov obrambnih sil Republike Slovenije 1994 – 2003 (Ur.l. RS, št. 13/1994).

C. SPLETNE STRANI

- <http://nato.gov.si/>
- <http://www.mo-rs.si/>
- <http://www.mnz.si/>

